

RÖD TORNADO

Kommer demokratin i Latinamerika att överleva?

Av Linda Bergman

J

H

S

www.hjalmarsonstiftelsen.se

V087589 071001 00112

COMBUSTIBLE:

Un apoyo solidario
de la Revolución
Bolivariana al Fmln

EXTRA[®] **MULTIGRADO**

SAE 20W-50
ACEITE PARA MOTOR
A GASOLINA

CONTENIDO NETO: 144 cm³

RÖD TORNADO

Kommer demokratin i Latinamerika att överleva?

Intervjuer om
den politiska utvecklingen i Latinamerika

Av Linda Bergman

Efter tio år vid makten har Hugo Chávez försämrat landets politiska situation väsentligt. Den venezuelanske ledaren sprider sin lära till grannländer som Bolivia och El Salvador. På bilden till vänster ses Hugo Chávez på en venezuelansk oljeflaska som säljs i El Salvador. Foto: Alfredo Keller

© 2009 Jarl Hjalmarson Stiftelsen

Texterna i denna bok uttrycker författarens och de intervjuades åsikter.

Tryckt av Brommatryck & Brolins, 2009

www.hjalmarsonstiftelsen.se

Omslag: Henric Wangel

ISBN 978-91-977569-7-6

Innehåll

Intervjuer:

Javier Loaiza, politisk analytiker, Colombia
sidan 5

Armando Calderón Sol, tidigare president, El Salvador
sidan 15

Azalia Avilés, partiledare, Nicaragua
sidan 25

Lourdes Flores Nano, partiledare, Peru
sidan 32

Alfredo Keller, politisk analytiker, Venezuela
sidan 40

Bakgrundsinformation:

Colombia sidan 12

El Salvador sidan 23

Nicaragua sidan 28

Peru sidan 36

Venezuela sidan 47

Latinamerika – en brokig bild sidan 53

Länkar sidan 62

Inledning

Kommer demokratin i Latinamerika att överleva?

I det svenska medieflödet kommer då och då korta rapporter om valresultat från något latinamerikanskt land, om en naturkatastrof eller kanske en mindre notis om en reformerad konstitution. Någon enstaka gång hittar vi fördjupningar – till exempel om temperaturen på relationerna mellan USA och Latinamerika. De närmare granskningar som görs i våra större medier är så pass sporadiska att det är svårt eller omöjligt att utifrån dessa skapa sig en bild av vilka strömningar och trender som finns. En försvårande omständighet är också förekomsten av censur, och självcensur, av medier i vissa av länderna.

I den här boken intervjuas tre politiker och två politiska analytiker. Tre män och två kvinnor. Samtliga har icke-socialistiska sympatier. De kommer från El Salvador, Nicaragua, Colombia, Peru och Venezuela. De två förstnämnda är förhållandevis små nationer medan övriga tre är tämligen stora sett till såväl befolkning som till yta. Colombia har idag en konservativ president, övriga leds av presidenter på vänsterkanten.

Ingen av de intervjuade representerar den styrande makten i sitt land. Boken ger därmed läsaren en möjlighet att ta del av en uppfattning som inte är landets officiella. Här framförs oppositionella åsikter och en bild som sällan kommer fram, varken till det egna folket eller – än mindre – till oss i Norden.

Åt vilket håll blåser de latinska vindarna? Ett tillfälligt oväder kan snabbt blåsa förbi, men tornar det upp sig en tornado krävs en krisberedskap med förebyggande insatser för att minimera skadeverkningarna. Vilka är de konstruktiva krafterna och hur kan vi stödja dem? Förhoppningsvis kan skriften hjälpa till att utskilja trender, fånga upp dem och se mönster.

För att läsaren lättare ska kunna sätta in svaren från intervjuerna i sitt sammanhang, finns också ett kortare avsnitt med viss landinformation och politisk nutidshistoria. Bokens format begränsar omfattningen av dessa bak-

grundsbeskrivningar. Många uppgifter rörande inbördeskrig, kupper, partier, motståndsgupper och politikernas gärningar går isär, det ligger i sakens natur. Min ambition har varit att ge en så nyanserad och riktig bild som möjligt. Intresserade läsare uppmanas att gå vidare och fördjupa sig ytterligare i historien.

Denna bok gör inga anspråk på att ge en heltäckande bild av Latinamerikas politiska processer. Genom ett antal nedslag, i form av intervjuer, önskar jag bredda och fördjupa kunskapen och förståelsen för skeenden, politiska ställningstaganden, svårigheter, möjligheter och framtidsutsikter i de aktuella länderna och i regionen. Förhoppningsvis kan boken också öka intresset för denna fascinerande, dramatiska och ofta så motsägelsefulla del av världen.

Linda Bergman
Göteborg i september 2009

Colombia

Terrorism och knarkhandel kräver hjälp utifrån

Namn: Javier Loaiza, Colombia

Aktuella uppdrag: Chef för *Escuela de Gobierno Tomás Moro*. Samordnare för högskolestudier i offentlig förvaltning vid *Universidad Politécnica de Madrid* och redaktör för www.nuevapolitica.net.

Utbildning: Social kommunikation, studier i juridik och statsvetenskap, hedersdoktor i iberoamerikanska studier.

Bakgrund: Över 20 års erfarenhet som rådgivare, konsult, utredare, analytiker och utbildare på områden som strategi, ledarskap och politiska partier. Har även skrivit uppsatser, artiklar och böcker om partier och andra teman som rör latinamerikansk politik. Föreläsare vid konferenser och seminarier i de flesta latinamerikanska länder. Har varit valobservatör samt rådgivare i valkampanjer och i latinamerikanska politiska partiers förnyelsearbete.

Hur bedömer du den aktuella politiska och ekonomiska situationen i ditt land? Vilka är de viktigaste faktorerna som har påverkat den politiska utvecklingen under de senaste åren?

Politiskt befinner sig Colombia i en övergångsprocess, påverkat av en rad interna och externa faktorer som bidragit till stora förändringar och till att landet ännu inte är helt stabilt. Å ena sidan så innebär den nya konstitu-

tionen 1991 slutet för det liberal-konservativa tvåpartisystem som karaktäriserat den colombianska politiken under mer än ett sekel. En övergång skedde då till ett öppet flerpartisystem, som tillåter nya politiska organisationer att presentera lokala, regionala och nationella kandidater, om de bara kan visa 50 000 namnunderskrifter. Förändringen ledde till att mellan 70 och 90 partier och rörelser formerades på kort tid, vilket på alla nivåer i samhället allvarligt påverkade möjligheten till politisk styrning. Perioden brukar kallas för ”garagepartiernas tid”. Var som helst kunde man bilda en ny politisk rörelse, utan några krav på ansvarstagande. Med 2003 års reform infördes en tröskel som kräver 2 procent av folkets stöd i ett val för att få kalla sig en politisk organisation, vilket ledde till en tillbakagång i antalet rörelser. 11 partier blev kvar i senaten, och 16 i kammaren. Förra året antogs ännu en reform som ökade tröskeln till 3 procent, vilket förväntas leda till att totalt cirka 5 nationella partier blir kvar.

Andrés Pastrana vann presidentvalet 1998 i denna tid av upplösning av de ”traditionella” partierna, från vilka många av de nya rörelserna härstammade. Pastrana är son till en tidigare konservativ president och gick till val med en allians bestående av det konservativa partiet ihop med en grupp nya partier, och i direkt opposition mot Ernesto Samperers regering. Samper var en liberal som blev anklagad för att ha kommit till makten med hjälp av pengar från knarkhandel. Redan under sin kampanj gjorde Pastrana närmanden till FARC-gerillan och lovade att ta fram en plan för att starta en fredsprocess. Pastrana gav gerillan ett område på cirka 50 000 km², vilket de senare missbrukade och bröt sina löften genom att använda området för att träna sina styrkor. De förde även dit sina kidnappningsoffer, vilket ledde till presidentens stora missnöje. FARC inledde då en våg av kidnappningar, sprängningar av energianläggningar, attacker mot befolkningen och andra aktioner som ledde till oro och ilska hos flertalet.

Parallellt förde staten ett krig mot drokartellerna. Ett krig som startade med César Gaviria's regering i början av 1990-talet. Genom de aktioner som staten och dess polismakt genomfört och som ledde till en successiv nedmontering av först Medellín- och senare Calikartellen, så övergick den ”handel” som tidigare bedrivits av de stora kartellerna till de gerillamän som utkrävde ”såddskatt” av kokaodlare och kokainproducenter ute i den ogenomträngliga djungeln. Det här stärkte dem ekonomiskt samtidigt som det blev än svårare

för regeringen att komma åt dem. Mot slutet av Sampers regeringstid var det snarare ett positionskrig än ett gerillakrig.

Efter misslyckandet med Pastranas ”dialog” och gerillans missbruk av den så kallade avspänningszonen, trädde en inte så välkänd presidentkandidat fram. Han var tidigare guvernör för Antioquiaregionen och hade med sin regionstyrelse varit framgångsrik vid tillslag mot gerillan. Kandidaten var liberal och presenterade sig som ”oberoende” och han var starkt kritisk mot Pastranas politik. Han försäkrade att det första han skulle göra i regeringsställning var att stänga avspänningszonen och att han skulle bli ”landets främste soldat” för att få bort gerillan och terroristerna. Under sin valkampanj blev han måltavla för flera bombattentat, vilket gjorde att han vann folkets sympatier. När Pastrana till slut stängde av avspänningszonen, uppfattade befolkningen att den ”nye” kandidaten Álvaro Uribe hade rätt och han fick deras stöd. Han fick också det konservativa partiets uppbackning. Med hjälp av de kongressledamöter och senatorer från partier som öppet stödde honom säkrade han segern och vann presidentvalet 2002 med 52 procent av rösterna.

Knappt hade Uribe kommit till makten förrän han utvecklade en effektiv strategi för att återta landets vägar. Genom programmet under långhelger, för att colombianerna skulle kunna resa lugnt och fritt, infördes ”karavaner” med eskort av krigstankers, militärposteringar och helikoptrar. På så sätt kunde människor använda vägarna mellan olika städer utan att riskera att bli kidnappade av FARC. Det här ledde till en eufori av ”colombianism”, ett starkt stöd för presidenten och emot FARC-gerillan. Regeringen utformade också en politik för ”demokratisk säkerhet” som innebar en förstärkning av armén. Dels genom *El Plan Colombia* som Pastrana inlett med stöd från USA, dels med kampanjer för att uppmuntra till avhopp från gerillan. Målet var att slå sönder gerillans ekonomi genom attacker mot dess nyckelposteringar. Regeringen inledde också en process där man skrev avtal med paramilitär milis för att åstadkomma en så stor desarmering som möjligt.

Folket uppfattade vid den tidpunkten att regeringen gjorde stora framsteg i kampen mot det organiserade våldet och återvalde Uribe, efter att en konstitutionell reform gjort återval möjligt. Under sin andra period lyckades Uribe med viktiga tillslag mot gerillans ledning. Bland annat ledde det till dödandet av dess andreman i ett läger på andra sidan av gränsen mot Ecuador. Även andra viktiga ledare dödades, bland dem den högste chefen, kall-

lad ”tirofijo” (prickskytten), och ett flertal gisslantagna frigavs med livet i behåll. Bland dem fanns den tidigare presidentkandidaten Ingrid Bétancourt, med colombianskt-franskt ursprung. Nu började presidentens anhängare förespråka en ny reform av konstitutionen för att Uribe ska kunna återväljas för en tredje period.

Hela denna process av militarisering och krig mot det organiserade våldet har dock lett till att armén vid olika tillfällen missbrukat sin makt och till allvarliga anklagelser från försvarare av mänskliga rättigheter både inom och utanför landet.

Steg för steg kommer de traditionella partierna tillbaka. Efter en process av förnyelse och tack vare det partiljala stödet för Uribe, har det konservativa partiet lyckats befästa sin position, från ett parti på väg att utplånas till att idag erkännas som den mest välorganiserade politiska kraften. Internt i partiet pågår dock diskussioner om huruvida man ska stödja en tredje mandatperiod för honom eller om man ska presentera en egen kandidat. Det liberala partiet som tidigare lidit av stora interna splittringar har under ledning (sedan 2005) av den förre presidenten César Gaviria, stegvis lyckats införa en större partiloyalitet som grundar sig på missnöjet med Sampers regering och anklagelserna mot honom för samarbete med knarkhandlarna.

Till det här ska läggas att de nya partierna inte har lyckats att komma vidare i sin kritik av Ribes politik. Det gäller *Partido de la U* (U-partiet), *Cambio Radical* (Radikal förändring) och andra mindre rörelser, liksom *Polo Democrático*, en vänsterallians som inte har enats internt och som har allvarliga problem att lösa inför nästa års val (2010).

På det ekonomiska planet så upphörde Colombia på 1960-talet att i första hand vara ett jordbruksland, beroende av sin kaffeexport. Colombia blev ett industrialiserat land med en ökad inhemsk efterfrågan och under 1970- och 1980-talen ökade inkomsterna från odlingar och handel med marijuana först och sedan av koka parallellt med ökade inkomster från stora bananodlingar och en process av ökad export av bland annat olja och kol.

Utvecklingen från ett jordbruksland men också på grund av allt våld i samhället – från såväl politiskt håll som från gerilla, paramilitär och knarkhandlare – har lett till en stark urbanisering. Gerillans våldsamerhet på 1990-talet ledde till att många små och medelstora företagare och andra yrkesverk-

samma emigrerade till i första hand USA och Spanien. De pengar som dessa emigranter sänder hem till släktingar i Colombia är idag den näst viktigaste källan till utländsk valuta, efter oljeintäkterna. Under det senaste decenniet har landet utvecklat en viktig export gentemot grannländerna Venezuela och Ecuador – vilka har blivit Colombias andra och tredje viktigaste handelspartners efter USA. Colombia har utvecklat en stor tjänstesektor och en koncentrerad finanssektor som genererar enorma vinster jämfört med andra sektorer. 2005 gick Chile förbi Colombia i BNP, då Colombia gick från plats fem till sex i Latinamerika.

Åt vilket håll blåser de ideologiska vindarna idag?

Idag har landet ”konservativiserats”, på så sätt att det för vänstern är mycket svårt att stå för något som inte associeras med knarkterroristerna i FARC. Colombianerna är trötta på kidnappningar, våld, gerillaattacker mot människor, sjukhus och skolor eller hot från droghandlare, och de flesta vänsterutspel förknippas med gerillan. Med den venezuelanske presidenten Hugo Chávez predikande om sin socialism för det tjugoförsta århundradet, flirtandet med folket, begränsningar av yttrandefriheten, rörelsefriheten och av det fria företagandet så har det skapats rädsla och antipati gentemot vänsterns yttringar.

Uribe har nu suttit länge vid makten. Han har stöd av över 60 procent av befolkningen och protester mot honom bekommer honom inte i någon större utsträckning. Det colombianska folket tror på fri företagsamhet och ett demokratiskt system, även om de ser problemen med systemet idag, den korruption som finns, maktkoncentrationen, frånvaron av lika möjligheter för alla människor och fattigdomen i stora regioner och i städerna.

Vilka är de avgörande framtida ekonomiska och politiska frågorna för ditt land?

Huruvida Uribe blir återvald eller inte är en nyckelfaktor i den omedelbara politiska och ekonomiska framtiden. Om han blir återvald, kommer hans motståndare både inom och utanför landets gränser att föra en stark oppositionspolitik. Möjligheten finns att vi får se terroristattacker från FARC:s sida, eftersom de hotas att utplånas om Uribe får en tredje period. Därför kanske de tar hjälp av sina allierade i grannländerna och gör gemensam sak med andra anti-Uriberörelser och använder hela den ekonomiska makt

som de skaffat sig genom droppengar. Då kan det hända att de går från att ha varit en knarkgerilla till att helt ägna sig åt terroristattacker. Framför allt kommer gerillan att vilja visa att den finns kvar, eftersom regeringen önskar en villkorlös kapitulation.

Inför de två tuffa scenarier man kan se är nog det troligaste att ett terroristkrig utlöses. Det är en hotfull situation men under vissa goda omständigheter kanske några av ledarna vore beredda att acceptera en ny fredsprocess och på ett ”värdigt” sätt få chansen att lämna ifrån sig vapen och infoga sig i en civil tillvaro. Naturligtvis vore detta det mest önskvärda. Men det är svårt att se vem som skulle kunna gå in och hjälpa till för att det skulle ske, inte minst mot bakgrund av den colombianska regeringens övertygelse att grannregimerna i Venezuela och Ecuador stöder gerillan.

På ungefär samma sätt skulle det gå om någon av de andra kandidaterna som starkt förknippas med Uribes politik vann. Exempelvis den tidigare försvarsministern Juan Manuel Santos eller den tidigare senatorm Germán Vargas Lleras, båda barnbarn till ex-presidenter och medlemmar av den traditionella politiska och ekonomiska eliten. I synnerhet Santos verkar uppfattas som ett hot mot de venezuelanska och ecuadorianska exportintressena, för Chávez själv har sagt att Santos vore ett hot mot freden i regionen.

Med nio månader till presidentvalet framstår det inte som troligt att en anti-Uribekandidat från vänsterns *Polo Democrático*, eller någon oberoende, skulle kunna ta ifrån Uribe det politiska utrymme han idag besitter.

Som jag ser det är det troligast att det blir en medelväg, så att man genom en övergång, utan att förlora greppet om det man åstadkommit för demokratin och säkerheten, ändå kan få landet att gå framåt och förändras – inte bara på ytan utan med åtgärder för att verkligen utveckla och förbättra den sociala situationen. Det här skulle kunna vara en strategi för ett välorganiserat parti, som till exempel det konservativa, att med en kandidat som hela partiet ställer sig bakom samla och ena människor i Uribes anda. Eller ett oberoende alternativ men med Uribesympatier, som lyckas positionera sig med ett budskap om förnyelse, utan att vara illojal mot det som Uribe står för.

Samma sak gäller för ekonomin. Om Uribe blir återvald är det troligt att

frihandelsförhandlingarna med USA inte återupptas, och att hans ”motståndare” Chávez och Correa fortsätter att störa förhandlingarnas normala gång. Läger man till detta den stora minskningen av ekonomiska överföringar till colombianer från släktingar i utlandet, den stigande arbetslösheten och sjunkande priser på exportvaror, så ser inte den ekonomiska framtiden så ljus ut.

Hur uppfattar du den regionala politiska situationen?

Regionens politiska situation utmärker sig genom vad jag kallar den latinamerikanska ”nationalpopulismens era”, som grundar sig på människors missnöje med vad regeringarna åstadkommit, fattigdomen, utanförskapet och bristen på möjligheter. Till detta kan vi lägga vänsterns strategi att ta makten genom val och föra fram kandidater som späder på känslor av anti-USA och antioligarki och framställa sig som *outsiders*, verkliga representanter för folket. Det vill säga ledare som står långt ifrån beslutsfattandets och maktens favörer.¹

Vilka är de viktigaste aktörerna och händelserna, på regional nivå, för ditt lands utveckling?

Inrikespolitiskt är de viktigaste faktorerna för landets framtida utveckling hur det går för Uribe eller hans efterträdare, och vad som sker med FARC-gerillan. Utrikespolitiskt är det en samlad trupp: Chávez och Correa, med stöd av Ortega, Morales och fru Kirchner.² Å andra sidan är det också mycket viktigt vad Obama och den nordamerikanska Kongressen gör med frihandelsavtalet, liksom Kanada och EU – om de ger grönt ljus för frihandelsavtalen. På en annan front gäller det för Colombia att återföra frågan om handel och politiska relationer med Brasilien, Mexiko, Chile, Peru och Panama på dagordningen. Det vill säga länder som tycks ha förståelse för Colombias situation.

President- och kongressvalen nästa år blir viktiga, liksom hur det går med handelsavtalen och att vi övervinner spänningarna med våra grannar. Helt grundläggande är att avvärja knarkgerillans ledare och andra som kontrollerar knarkhandeln. På det ekonomiska planet vore det ett avgörande steg om Colombia lyckades införa ett kontrollsystem för avgifter inom det finansiella systemet. Idag har vi kraftigt fördyrade penninglån och krediter som har givit överdrivna förmåner och vinster i just denna sektor, i kontrast till övriga sektorer i ekonomin.

Vilka är de viktigaste globala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

För Colombia är det viktigt att få med det internationella samfundet i kampen mot de två fenomen som allvarligt försvårar vår utveckling: terroristgerillan och knarkhandeln. När de båda förekommer tillsammans är det än värre. Så länge Colombia inte löser dessa två problem, kommer landet att fortsätta spendera stora summor på att bekämpa dem, vilket minskar möjligheterna att investera i infrastruktur, utveckling, utbildning och på andra sociala områden.

Colombia

Storlek: 1 138 914 km², 320 mil kustlinje

Folkmängd: 45,6 miljoner

BNP: 399,4 miljarder dollar (PPP)/249,8 miljarder dollar (OER)³

Per capita: 8 900 dollar (PPP)

Andel av befolkningen under fattigdomsstrecket: 49,2 %

Export: 41,08 miljarder dollar.

Viktigaste exportvaror: olja, nickel, kol, bananer

Viktigaste handelspartners, export: USA 35,4 %, Venezuela 17,4 %, Ecuador 4,3 % (2007)

Import: 38,88 miljarder dollar

Viktigaste importvaror: industri- och transportutrustning, elektricitet, papper

Viktigaste handelspartners, import: US 26,2 %, China 10,1 %, Mexiko 9,3 %, Venezuela 4,2 % (2007)

Läskunnighet: 90,4 %

Etniska grupper: mestiser 58 %, vita 20 %, mulatter 14 %, svarta 4 %, svart-indianskt ursprung 3 %, indianskt ursprung 1 %

Språk: spanska, flera mindre språk som talas av ursprungsbefolkningen

Förväntad livslängd: 72,8 år

President: Álvaro Uribe (2002–)

Parti: *Primero Colombia*

Bakgrund till utvecklingen i Colombia

Landet vann självständighet från Spanien 1810 och var ett av de tre länder som bildades efter Storcolombias fall 1830. En 40 år lång konflikt mellan regeringsstyrkor och olika rebellgrupper trappades upp under 1990-talet. Den största gruppen är gerillaorganisationen FARC⁴, Colombias revolutionära beväpnade styrkor, vars verksamhet huvudsakligen finansieras av knarkhandel och kidnappningar. Dess mål sägs vara att störta Colombias regering och ta den politiska makten för att få ett slut på de stora sociala, politiska och ekonomiska skillnader som finns i landet. Varken militär eller befolkning stöder gerillans mål och medel. Colombianska myndigheterna menar att cirka 1 000 miljoner dollar per år, nästan 80 procent av FARC:s hela budget, kommer från knarkhandel. Sedan 2002 har FARC:s attacker minskat något men våldet mot oskyldiga fortsätter och stora delar av landsbygden står under gerillans inflytande eller försvaras av regeringens säkerhetsstyrkor. Viktiga nedrustningar av paramilitära rörelser har skett under 2000-talet och regeringen har tagit kontrollen genom närvaro i landets alla regioner.

Gerillans verksamhet är en mycket destabiliserande faktor i Colombia och oroar även dess grannländer. Dock finns flera komprometterande uppgifter om att landets Chávezinflyerade grannländer använder sig av FARC för att destabilisera sin högerpolitiskt präglade granne. Som exempel kan nämnas uppgifter från juli 2009 om ett antal pansarvärnsvapen, Saab-Bofors AT4, som Sverige exporterat till Venezuela på 1980-talet och som nu återfunnits hos FARC-gerillan. Vid operation Fénix, ett colombianskt tillslag mot ett FARC-läger på ecuadoriansk mark bara ett par kilometer från den colombianska gränsen dödades den 1 mars 2008 en ledargestalt inom FARC, Raúl Reyes. I dennes dator säger sig de colombianska myndigheterna ha funnit bevis för att FARC-gerillan stöds och har mottagit stora belopp av den venezuelanska regeringen.

Den ekonomiska tillväxten har varit mycket god mellan 2002 och 2007, med en ökning på över 7 procent år 2007, framför allt tack vare den förbättrade säkerheten i landet, ökade råvarupriser och president Uribes marknadsinriktade ekonomiska politik. Sedan 2002 har arbetslösheten gått ner med 25 procent och fattigdomen med 20 procent. Förhandlingar kring *US-Colombia Trade Promotion Agreement*, CTPA, har lockat rekordmånga utländska investerare till landet.

Ojämlighet, hög arbetslöshet och droghandel är stora problem som kvarstår. Även infrastrukturen behöver underhållas och byggas ut. 2008 vek den ekonomiska tillväxten något i samband med den globala finanskrisen och minskad efterfrågan på exportvaror. Regeringen har svarat med ett antal reformer för att ytterligare underlätta för handel, bland annat genom ”kontrakt för juridisk stabilitet” och nya handelsavtal. Exportföretag har uppmuntrats att sprida sin försäljning till fler länder då exporten tidigare varit starkt koncentrerad till USA och Venezuela. Oro finns dock för framtiden bland annat på grund av att processen för att anta frihandelsavtalet CTPA avstannat i USA:s kongress samtidigt som den globala nedgången i ekonomin riskerar att slå hårt mot Colombias handel.

Fotnoter:

- 1) Läs mer om Loaizas resonemang kring nationalpopulism (*nacionalpopulismo*) under *El Blog del editor*, www.nuevapolitica.net.
- 2) Här syftar Loaiza förutom på Hugo Chávez i Venezuela på presidenterna Rafael Correa i Ecuador, Evo Morales i Bolivia, Daniel Ortega i Nicaragua samt Cristina Fernández de Kirchner i Argentina.
- 3) BNP kan uppges som *purchasing power parity* (PPP), eller som *official exchange rate*, OER. BNP som PPP är värdet av alla varor och tjänster som färdigställts i ett land under ett givet år. Det är summan av vad alla dessa varor och tjänster är värda enligt amerikanska priser. BNP som OER anger också värdet av alla färdigställda varor och tjänster i ett land under ett år. Skillnaden är att ett lands BNP som OER baseras på landets BNP i dess egen valuta dividerad med den genomsnittliga amerikanska växelkursen för det landet det aktuella året. BNP-uppgifter uppges i amerikanska dollar, 2008 års växelkurs.
- 4) FARC: Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia. Ofta med tillägget -EP, *Ejército del Pueblo*, Folkets armé. Gerillagruppen bildades 1964 och kallar sig marxist-leninistisk. FARC opererar i Colombia och vid gränserna mot Venezuela, Ecuador, Panama och Peru. USA, EU, Kanada, Colombia och Peru definierar FARC som en terroristorganisation. Övriga latinamerikanska länder ansluter sig inte till den definitionen och Venezuela har uttryckt att organisationen borde få en status som ”krigförande gruppering”. FARC finns framför allt i södra delarna av landet där man utför våldsdåd, mord och kidnappningar med politiska eller utpressningssyften. FARC har troligen mellan 6 000 och 16 000 medlemmar. Enligt Human Rights Watch är 20–30 procent av dessa under 18 år. Anklagelser riktas mot FARC för olika former av övergrepp mot dessa minderåriga.

El Salvador

Endast ett frihetligt system kan rädda landet

Namn: Armando Calderón Sol, El Salvador

Aktuella uppdrag: Hedersordförande för partiet *Alianza Republicana Nacionalista (ARENA)*.

Utbildning: Advokat.

Bakgrund: Tidigare ledamot av El Salvadors parlament samt i det Centralamerikanska parlamentet. Borgmästare i San Salvador i två omgångar. President i El Salvador 1994–1999.

Hur bedömer du den aktuella politiska och ekonomiska situationen i ditt land?

El Salvadors politiska situation är mycket känslig, och demokratin som institut prövas, eftersom partiet *Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional (FMLN)*, som representerar den radikala vänstern, för första gången kommit till makten. Även om vår president, Mauricio Funes, inte har varit en företrädare för FMLN, så är han ett resultat av partiets strategi att inte tillsätta ett tidigare gerillabefäl som presidentkandidat – vilket hade skapat rädsla. Därmed kunde de vinna valet, om än med en knapp marginal, med 51,3 procent av rösterna.

Det finns en rädsla i El Salvador. Rädslan grundar sig på att FMLN är ett radikalt parti, som domineras av *Partido Comunista* (Kommunistpartiet) och *las Fuerzas Populares de Liberación "Farabundo Martí"*, FPL, en utbrytning av kommunistpartiet som har behållit de kommunistiska målen oförändrade. De uttrycker öppet sitt stöd för den kubanska regimen, vilken

de har som förebild för hur politik ska bedrivas, och de uttrycker sin obegränsade beundran för dess ledare, Fidel Castro. Dessutom erbjuder de sitt fulla stöd till populistiska vänsterregeringar i Latinamerika som de i Venezuela, Ecuador, Bolivia och Paraguay.

President Funes talar med kluven tunga för att skapa sig en aura av förtroende. Å ena sidan står han för ett budskap som liknar den demokratiska vänsterns, med referenser till Brasiliens president Lula, som har åstadkommit en betydande ekonomisk tillväxt och som har klarat att hantera den ekonomiska krisen utan att äventyra landets demokratiska institutioner. Å andra sidan intar han inför FMLN-partiets ledning, som alltså kommer från kommunistpartiet eller från FPL, en radikal hållning som stämmer väl överens med deras egen. Den radikalarare retoriken manar till klasskamp och har presenterats mer öppet nu efter valet. Den har som mål att förvandla El Salvador till ett revolutionärt socialistiskt land, som Kuba, vilket ju bara är en ålderdomlig och misslyckad modell som orsakade såväl Sovjetunionens som Östeuropas sammanbrott.

FMLN:s strategi, som utformas av radikaler från den kommunistiska skolan, håller på att utvecklas på ett försiktigt men målmedvetet sätt. En konsekvens av detta är att president Funes kansli redan från början tog kontrollen över flera regeringsdepartement: utbildning, hälsa, arbete, politisk styrning, offentlig säkerhet (polisväsendet) och den nationella underrättelsetjänsten.

De har alldeles klart en långsiktig strategi. För att påverka de ungas skolning strävar de efter att förändra läroplanerna. De bedriver också politiska aktiviteter där de erbjuder fri hälsovård – i båda fallen med medverkan av kubanska och venezuelanska partiarbetare. Arbetsmarknadsdepartementet vill organisera fackföreningar och hålla dessa under kontroll, till den dag de kan behöva mobiliseras. Vid departementet för politisk styrning, som sköter politisk intern administration, är målet att organisera samhället genom att frånta kommunerna denna – och på så sätt utöva en territoriell politisk kontroll. Departementet för offentlig säkerhet, slutligen, och departementet för den nationella underrättelsetjänsten, hjälps åt för att genomföra det som krävs för att utöva nödvändiga psykosociala påtryckningar. Det är detta som oroar salvadoranerna, eftersom det demokratiska och frihetliga systemet så uppenbart är hotat.

Av dessa skäl anser vi att den politiska situationen är mycket skör. Även om FMLN infogades i det demokratiska livet efter fredsavtalen överger det inte

sina revolutionära idéer och man kan inte veta hur långt de är beredda att gå för att klamra sig fast vid regeringsmakten.

Landets ekonomiska situation är alarmerande. Vi befinner oss i en djup lågkonjunktur med ursprung i den globala problematiken och som för fattiga länder, som vårt, får förödande konsekvenser. Ett kraftigt fall med 14 procent för exporten och 9 procent för de betydande belopp som salvadoraner boende i utlandet sänder hem till sina familjer. Främst gäller det USA – där bor idag två och en halv miljon salvadoraner som sökt sig dit i hopp om att få ett arbete, bort från krig och underutveckling. Den ekonomiska aktiviteten, i reala termer, kommer att påverkas med mellan 1–2 procent, vilket orsakar en häftig minskning i skatteunderlaget – vilket i sin tur ger en obalans i skatteberäkningarna och gör underskott och skuldsättning oundvikligt.

Åt vilket håll blåser de ideologiska vindarna idag?

Det som händer i El Salvador svarar till stor del på frågan. I Latinamerika har en populistisk vänster formerats, stärkt av fattigdom och andra historiska tillkortakommanden som har minskat men fortfarande förekommer. Denna vänster har fått extra bränsle av den globala ekonomiska krisen och har skapat en politisk plattform för att späda på missnöjet och på så sätt vinna fördelar i politiska val. I en sådan miljö föds populistiska förslag, där slitet och arbetet för att komma framåt åsidosätts, för att oansvarigt nog lämna plats åt allmosor, snabba kap och att hylla medelmåttans lov. Det sker med förhoppningen att staten eller den härskare som för tillfället är vid makten ska lösa alla problem för människorna. Men det kommer aldrig att hända, för det enda som breder ut sig är fattigdomen. Detta är våra folks tragedi, när demokratin förvandlas till ett instrument att kväva friheten, och det slutar med att man offerar demokratin för att hamna i nya former av diktatur. Den är utklädd till det tjugoförsta århundradets socialism, men dess grunder och metoder är desamma som det tjugonde århundradets kommunism.

Vilka är de viktigaste faktorerna som har påverkat den politiska utvecklingen under de senaste åren?

I El Salvadors fall är det utan tvekan den politiska utveckling som skett sedan fredsavtalen 1992. Det parti som jag tillhör, ARENA, spelade en

avgörande roll i demokratins uppbyggnad och den ekonomiska och sociala återuppbyggnaden av nationen. Landet hade lidit av förlorade liv, många familjers splittring och en allvarlig förstörelse av infrastruktur under ett inbördeskrig som pågick i mer än 12 år. Som om detta inte var nog så har El Salvador under de senaste 10 åren drabbats av orkaner, två förödande jordbävningar, torka och vulkanutbrott, vilket inte hindrade de fyra på varandra följande ARENA-regeringarna att åstadkomma fria val, övervakade av delegationer och institutioner från många olika länder. Vi övervann motsättningarna, skapade nya demokratiska institutioner, moderniserade landet och infogade det aktivt i världsekonomin. Allt detta skedde parallellt med en tydligt minskad fattigdom, utvidgad skolgång och fler akademiskt utbildade i befolkningen samt en tydlig förbättring inom alla nyckeltal för god hälsa – vilket gjorde det möjligt att också förbättra alla indikatorer för mänsklig utveckling.

Den politiska utvecklingen i El Salvador grundar sig på den allmänna förståelsen att det är bäst att leva i demokrati och frihet och att avvärja krig och konfrontation. Dagens läge är resultatet av en ihärdig strävan att vinna en högre grad av demokratisk styrning, att öppna för olika organisationer och opinionsbildare att delta i beslutsfattandet på regeringsnivå och även att ge plats för den kritik och sociala kontroll som medierna utövar. Därför oroar FMLN:s mål och sätt att styra landet, eftersom det sammanfaller med kommunistpartiets. En sådan utveckling motsägs av världens utveckling sedan Berlinmurens fall – vilket ju öppnade dörren för system präglade av frihet och demokrati i hela världen.

Dessutom ska vi komma ihåg att globaliseringen och utvecklingen av informationsteknologi och kommunikation har underlättat framväxten av ett brett cybernet och flera tv-kanaler. Det här innebär en stor ökning av tillgången till information och för friheten att använda den, vilket har skapat bättre förutsättningar för att bredda kunskap och allmänbildning.

Man kan hitta jämförelse- och referenspunkter för att kritisera och föreslå nytt, det kräver dock att friheten kan tillämpas fullständigt och i alla sina uttrycksformer. Detta har haft en central effekt på den politiska utvecklingen i hela världen, även i El Salvador, i att forma och förstärka den demokratiska i den nationella politiken.

Vilka är de avgörande framtida ekonomiska och politiska frågorna för ditt land?

Den största ekonomiska utmaningen är att begränsa skadan som den globala ekonomiska krisen åsamkar såväl landets som familjernas ekonomier, samt att få igång en räddningsplan som kan ta landet ur den lågkonjunktur som det befinner sig i sedan slutet av 2008 och som enligt bedömare kommer att fördjupas under andra halvan av 2009. Planen bör upprättas i nära samarbete med den privata sektorn, som är den viktigaste kraften för arbetsskapande och välbefinnande, med det omedelbara målet att rädda de jobb som finns idag och att på kort sikt skapa förutsättningar för att stimulera framväxten av nya jobb. På det här viset, i näringslivets regi men med kompletterande offentliga investeringar, skulle man genom personalintensiva projekt kunna upprätthålla förtroendet hos konsumenterna, en avgörande faktor för att stimulera ekonomisk tillväxt. Detta kräver att man skapar förtroende för företagare och investerare, garanterar rättssäkerhet, förutsägbara spelregler och förbättrad säkerhet i samhället, där situationen blir mer och mer kritisk.

Det ovan nämnda kräver en omsvängning från regeringens sida. Den måste överge sina gamla ideologiserade positioner och istället visa stor känslighet, stränghet och transparens. En högre nivå av demokratisk styrning är ytterligare en nödvändig utgångspunkt för att framgångsrikt kunna ta itu med den ekonomiska krisen.

Den politiska utmaningen består inte i att anta förlegade misslyckade modeller utan att förbättra det som är hållbart, inom ramen för ett frihetligt system. Det är en ofrånkomlig förutsättning för att människan ska ta vara på hela sin kreativa och produktiva kapacitet och för att landet ska bli ett av de länder som snabbast tar sig fram på vägen mot en utveckling av samhällets alla delar.

Hur uppfattar du den regionala politiska situationen?

Den regionala politiska situationen har försvårats och är nu mycket komplicerad, inte minst på grund av de problem som den ekonomiska krisen fört med sig. Alla centralamerikanska länder har genom krisen hamnat i en situation som äventyrar de begynnande demokratiska processerna till

den grad att det gror ett generellt missnöje och en besvikelse på politikerna och deras partier.

Nu bromsas framstegen inom den regionala integrationen och det blir mer komplext. Det hela förvärras av att den organiserade brottsligheten och narkotikahandeln ökar i hela regionen. De kriminella nätverken är en realitet och allteftersom USA och Mexiko blir tuffare i politik och handling, så blir länderna som ligger söder om dem alltmer hotade, eftersom de kriminella nätverken ökar sitt inflytande i hela Centralamerika och äventyrar hela regionens stabilitet.

Staterna verkar stå fullständigt maktlösa inför mängden brott och inför narkotikatrafiken. Begreppet ”narko-politik” har uppkommit av att de politiska organisationerna infiltreras. Därtill ser sig de politiska partierna hotade av populism och demagogi och inför sin egen oförmåga att lösa de sociala problemen. Dessa förvärras av den ekonomiska krisen som ju kommer utifrån men som slår hårt mot oss. Sammantaget banar det här väg för en lurendrejar-retorik, som erbjuder lösningar som kan ge vissa fördelar på kort sikt men som blir mycket dyrare på medellång sikt, för att inte tala om den tid som går förlorad när man går vilse på vägen mot en bred utveckling för de centralamerikanska folken.

Vilka är de viktigaste aktörerna och händelserna, på regional nivå, för ditt lands utveckling?

Jag är personligen mycket skeptisk till att de främsta aktörerna just nu kan vara till hjälp för vårt lands och vår regions utveckling. Vänsterregeringarna i Guatemala, Honduras, Nicaragua och nu i El Salvador genomför grumliga processer utan att tydligt beskriva vart de är på väg. Det skapar förvirring och osäkerhet, tvärtemot vad som krävs för att skapa framsteg och utveckling. De här regeringarna har som mål att skapa det tjugoförsta århundradets socialism – det tjugonde århundradets kommunism i ny kostym – med mekanismer och beslut som försöker likna demokrati, men som bit för bit istället kväver både friheten och demokratin. De har helt klart för sig vad de vill och vilket system de vill sjösätta. De är tydligt emot öppna och liberala ekonomier, vilka ju har åstadkommit de stora ekonomiska framstegen i historien. De står för det tjugoförsta århundradets socialism.

Om vi hade tänkt som en enda region och som brödrafolk så borde vi ha enat våra krafter för att möta världskrisen gemensamt och satsat på att öppna våra regionala gränser för att stimulera handeln oss emellan. Vi borde ha utvidgat frihandelsavtalen och gjort systematiska och tydliga ansträngningar för att utveckla våra komparativa och konkurrensfördelar som region, för att kunna erbjuda världen en enad marknad med nästan 40 miljoner människor.

Vilka är de viktigaste globala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

Det mest väsentliga för El Salvadors utveckling är internationellt samarbete, utländska investeringar och en bredare internationell marknad för salvadoranska produkter. Men för att detta verkligen ska få en avgörande betydelse och medföra en positiv socioekonomisk utveckling i landet är det nödvändigt att narkotikahandeln och den organiserade brottsligheten hålls tillbaka och pressas ner.

Internationellt samarbete behöver drivas på av utvecklade länder som USA och de starkaste länderna i EU. I USA:s fall är det centralt att utöka bidragen till *Millennium Challenge Account*, MCA¹, för att utplåna fattigdomen och utveckla nya produktionskällor i norra delen av landet. När det gäller EU är det väldigt viktigt med bidrag för att skynda på Centralamerikas integration och även för att vi på vårt eget sätt ska kunna bygga upp hjälpprogram efter den modell som så framgångsrikt hjälpt flera av EU:s medlemsländer att utvecklas under de senaste 25 eller 30 åren. Kort och gott, vi behöver ekonomiskt stöd, men än viktigare är att få ta del av kunskap och erfarenhet.

Utländska investeringar, både ekonomiska och genom överföring av kunskap och teknologi, är av stor betydelse för vårt lands socioekonomiska utveckling. På det här området spelar de centralamerikanska regeringarna en avgörande roll för att utveckla förutsägbara institutioner och regler som inger förtroende och som gör våra länder intressanta för utländska investerare. Samtidigt är det nödvändigt att fortsätta att förhandla fram frihandelsavtal, för att säkerställa tillgången till nya och större marknader och en reell frihandel som inte begränsas av protektionistiska eftergifter på grund av de utvecklade ländernas större eller mindre intressen.

Så ser vår vision ut i El Salvador; eftersträva framsteg genom arbete, större varuproduktion och bättre kvalitet på tjänster, för att kunna konkurrera på den internationella marknaden. Internationellt samarbete är nödvändigt för att vi ska nå dithän.

Ett område där vi verkligen behöver hjälp är i kampen mot narkotikahandeln, vars största marknader finns i de utvecklade länderna. Vi behöver samordna och integrera våra planer, program och metoder att bekämpa den, för att tvinga undan distributionsnäten och konsumtionen. Narkotikahandeln liksom pengatvätt och annan brottslighet, som hänger ihop med den och som breder ut sig och bildar grunden för den organiserade brottsligheten, gör att vi håller på att förlora kontrollen över institutionerna i våra länder. I många fall har narkotikahandlarna tillgång till lika stora eller större resurser än våra polisorganisationers hela budgetar – och de låga lönerna gör att våra poliser är än mer sårbara. Den här situationen kan leda till en katastrof för våra länder då den riskerar att urholka själva grunden i utvecklingsländernas demokratiska institutioner.

Det är ett dilemma som kräver att man tar ställning och enar alla krafter för att hitta den bästa lösningen för våra befolkningar. Våra folk ska inte behöva leva plågade av brottslighet och narkotikahandel samtidigt som de ser att de utvecklade länderna, där konsumtionen finns, inte gör allt de kan för att minimera narkotikabruket.

El Salvador

Storlek: 21 040 km², drygt 30 mil kustlinje

Folkmängd: 7,2 miljoner

BNP: 43,94 miljarder dollar (PPP)/22,28 miljarder dollar (OER)

Per capita: 6 200 dollar (PPP)

Andel befolkning under fattigdomstrecket: 30,7 %

Export: 4,55 miljarder dollar

Viktigaste exportvaror: kaffe, socker, textil, guld, el

Viktigaste handelspartners, export: USA 51 %, Guatemala 13,6 %, Honduras 11,2 % (2007)

Import: 9,75 miljarder dollar

Viktigaste importvaror: råvaror, kapitalvaror, bränsle, olja, el

Viktigaste handelspartners, import: USA 35,7 %, Mexiko 9,8 %, Guatemala 8,5 %

Läskunnighet: 80,2 %

Etniska grupper: mestiser 90 %, vita 9 %, indianskt ursprung 1 %

Språk: spanska, nahuatl

Förväntad livslängd: 72,3 år

President (både stats- och regeringschef): Mauricio Funes

Cartagena (2009–)

Parti: FMLN, *Frente Farabundo Martí Liberación Nacional*

Bakgrund till utvecklingen i El Salvador

El Salvador är det minsta landet i Centralamerika och det enda utan kust mot Karibiska havet. Landet vann självständighet från Spanien 1821 och från den centralamerikanska federationen 1839.

Landet har under 1900-talet haft flera militärregeringar och genomlidit ett antal våldsamma uppror. Statskuppen 1979 mot president Romero avslutade en period på 17 år av styre under det konservativa PCN, *Partido de Conciliación Nacional*, och installationen av en ”revolutionär junta” var början på ett tolvårigt mycket blodigt inbördeskrig som kanske kostat så många som 75 000 människor livet, bland annat genom ökända ”dödsskvadroner”. 1982 lämnade militären över makten till en högerinriktad civil regering och en lagstiftande församling. Regeringens främsta motståndare under inbördeskriget var den vänsterinriktade gerillagruppen FMLN, som senare omvandlades till ett politiskt parti.

Kriget tog slut i januari 1992 då regering och vänstergerilla kom överens om ett avtal som omfattade bland annat politiska, sociala och militära reformer. En sanningskommission, under FN:s ledning, utredde brott mot mänskliga rättigheter under perioden 1980–1991, vilket bland annat ledde till att 15 arméofficerare fick lämna sina poster. I det demokratiska val som genomfördes 1994 vann partiet ARENA som då bildade regering tillsammans med några mindre politiska partier. Armando Calderón Sol tillträdde en femårsperiod som El Salvadors president. FMLN blev oppositionsparti.

ARENA, *Alianza Republicana Nacionalista* eller Nationalistiska republikanska alliansen, grundades 1980 av Roberto d’Aubisson och är idag i opposition. Partiet satt vid makten 1989–2009. Det är ett konservativt parti med en liberal och frihandelsvänlig ekonomisk politik. ARENA är ett starkt anti-kommunistiskt parti som bildades som svar på FMLN:s kommunistiska mål att skapa ett samhälle med Kuba som förebild. Under 1980-talet anklagades dess grundare för grova brott under inbördeskriget. ARENA är ett demokratiskt parti med demokrati och mänskliga rättigheter högt på agendan, och är medlem av den regionala partisamarbetsorganisationen UPLA.²

Fotnoter: 1) MCA skapades av USA som en kompromiss vid toppmötet för utvecklingsfinansiering 2004. Det är ett hjälpprogram för att ”reducera fattigdomen genom ekonomisk tillväxt” i några av världens fattigaste länder. 2) se fotnot 1 sid 31.

Nicaragua

Vi har en diktatur utan respekt för demokrati

Namn: Azalia Avilés, Nicaragua

Aktuella uppdrag: Ordförande för Nicaraguas konservativa parti, *Partido Conservador de Nicaragua*, vice ordförande för *Unión de Partidos Latinoamericanos*, UPLA¹, vice ordförande för *Fundación José Dolores Estrada*.

Utbildning: Examen i lag och förvaltning.

Bakgrund: 12 år som förtroendevald på olika positioner inom Nicaraguas konservativa parti.

Hur bedömer du den aktuella politiska och ekonomiska situationen i ditt land?

Sedan president Daniel Ortega tillträdde i januari 2007, har landets demokratiska institutioner påverkats. Den nye presidenten har på ett elegant sätt infört det tjugoförsta århundradets socialism, vilket är en sanningstrogen kopia av Hugo Chávez system i Venezuela. Respekten för lagar och institutioner i Nicaragua har till den grad urholkats att landet nu styrs genom presidentdekret. Ortega kontrollerar makten till 80 procent i det som rör allmänna val samt den verkställande, rättsliga och parlamentariska makten. Vi har alltså en diktatur som inte alls respekterar demokrati.

Ekonomiskt sett har landet upplevt en nergång i investeringar med utländskt kapital och på den lokala nivån har BNP minskat med 2 procent, utan hänsyn tagen till den globala recessionen.

Åt vilket håll blåser de ideologiska vindarna idag?

De ideologiska vindarna blåser mot en auktoritär socialism med en tendens mot

total kontroll av landets demokratiska institutioner, bara parlamentet återstår att ta kontroll över. Det är den del av staten som hittills har hållit sig relativt neutral. Men presidenten för en tydlig politik för att så snart som möjligt även överta denna del av makten. Taktiken är att splittra parlamentet och få den demokratiska oppositionens representanter att rösta med regeringspartiet *Frente Sandinista*, en taktik som rymmer allt ifrån att köpa ledamöter för pengar, till fysisk eller psykisk utpressning av dem man vill värva.

Vilka är de viktigaste faktorerna som har påverkat den politiska utvecklingen under de senaste åren?

De viktigaste politiska faktorerna har varit:

- a) Bristen på enighet och sammanhållning bland landets demokratiska oppositionspartier.
- b) Det finns bara ett fåtal kompetenta och ärliga politiker inom Nicaraguas demokratiska opposition.
- c) Den politiska kontrollen av landet utövas av två egenmäktiga partier, *Frente Sandinista* som leds av Daniel Ortega och PLC, *Partido Liberal Constitucionalista* som leds av den tidigare presidenten Arnoldo Alemán. Båda dessa herrar betraktar landet som sin egendom och har för avsikt att leda Nicaragua de kommande 20 åren genom återval eller valfusk.
- d) Med det valfusk som ägde rum vid lokalvalen i november 2008, då de lokala ledarna inte visades respekt, så avbröts det ekonomiska biståndet från EU liksom USA:s program *Cuenta Reto del Milenio*². Det är ett bakslag för demokratin med negativ inverkan på landet. Vi är på väg att bli isolerade och vi faller i klorna på två odemokratiska hövdingar,³ Ortega och Alemán.

Vilka är de avgörande framtida ekonomiska och politiska frågorna för ditt land?

De viktigaste frågorna för framtiden är att få mer bistånd, både finansiellt och för att utveckla landets demokratiska del, för att på ett uthålligt sätt ideologiskt bekämpa den diktatur som håller på att etableras. De europeiska länderna och USA bör ta sitt ansvar och hjälpa oss i denna viktiga fråga. Medan vänsterorganisationer investerar miljontals dollar till stöd för sin sak, det vill säga det tjugoförsta århundradets socialism, har de demokratiska institutionerna mycket mindre resurser. Efterhand märks dock att ett stöd trots allt kommer. Att upprätthålla det ekonomiska och intellektuella stödet till Nicaraguas växande demokratiska institutioner är mycket viktigt för att vi ska kunna

organisera oss och arbeta på gemensam front för att hålla tillbaka denna totalitära regerings framfart.

Rent politiskt hänger framtiden på det internationella moraliska stödet och på kommunikationsmedierna – uttalanden till stöd för landets demokratiska partier. Just detta håller faktiskt på att ske, genom UPLA och IDU⁴, exempelvis när Nicaraguas konservativa parti på ett olagligt sätt lyftes ut ur lokalvalen i november 2008.

Jag anser att valdomstolen, kontrollerad av Ortegas och Alemáns pakt, och dess handlande är talande. Först ogiltigförklarades två partiers juridiska personer – vårt parti var ett av dem. Sedan accepterades inte internationella valobservatörer vid valen 2008 och sist men inte minst: det fanns tillförlitliga tecken på att pakten levde vidare. Alla dessa indikationer borde ha gjort att de politiska aktörerna som var kvar i valet förberedde en strategi som verkligen bemötte detta. Vi i det konservativa partiet hade redan varnat för riskerna i valutgången, men i det läget lyssnade ingen på varningarna utan lät det rulla på, och nu kan vi se hur det slutade – med valfusk, iscensatt av Ortega och Alemán.

Hur uppfattar du den regionala politiska situationen?

Mitt lands regionala politiska sits är nära kopplad till ALBA-axeln⁵ som leds av Hugo Chávez i Venezuela. Det tjugoförsta århundradets socialism är en ideologisk kamp mot den otyglade kapitalismen, som enligt Chávez drivs av USA:s imperium och vissa västeuropeiska länder. Med Chávez olja och ekonomiska makt har ALBA-axeln stort inflytande i Ecuador, Bolivia, Paraguay och i Centralamerika genom sin samarbetspartner Daniel Ortega och i mindre utsträckning även genom president Zelaya i Honduras.⁶

Vilka är de viktigaste regionala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

- 1) Centralamerikas presidenter bör påskynda den centralamerikanska politiska och ekonomiska integrationen, eftersom det är ett effektivt sätt att motarbeta Hugo Chávez makt över de centralamerikanska länderna.
- 2) OEA⁷ behöver bli tuffare när det gäller hur man hanterar totalitära regimer som hotar yttrandefrihet och de mänskliga rättigheterna.

Viktiga händelser: en del centralamerikanska länders protester då Nicaraguas regering, under ledning av Daniel Ortega, begick valfusk i november 2008.

40 borgmästare berövades i praktiken sina ämbeten, varav en i huvudstaden Managua och en i León, landets näst mest befolkade stad.

Vilka är de viktigaste globala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

Stödprogrammet Cuenta Reto del Milenio avbröts av USA:s utrikesminister Hillary Clinton efter att Nicaragua hade manipulerat valresultatet i november 2008. De politiska och ekonomiska konsekvenserna för Nicaragua är katastrofala – 200 miljoner dollar i förlorade bidrag från USA för projekt inom infrastruktur och på det sociala området. Även europeiska länder avbröt bistånd på 65 miljoner dollar, bara för 2009. Anledningen var återigen landets bristfälliga demokrati, på grund av Daniel Ortegas regering.

Nicaragua

Storlek: 130 370 km², 90 mil kustlinje

Folkmängd: 5,9 miljoner

BNP: 16,8 miljarder dollar (PPP)/6,5 miljarder dollar (OER)

Per capita: 2 900 dollar

Andel befolkning under fattigdomstrecket: 48 %

Export: 3,2 miljarder dollar

Viktigaste exportvaror: kaffe, socker, nötkött, guld, tobak, textilier

Viktigaste handelspartners, export: USA 31,7 %, El Salvador 14 %, Honduras 9,3 %

Import: 5,8 miljarder dollar

Viktigaste importvaror: maskinell utrustning, råvaror, oljeprodukter

Viktigaste handelspartners, import: USA 22,5 %, Mexiko 13,5 %, Costa Rica 8,4 %, Venezuela 6,4 %

Läskunnighet: 67,5 %

Etniska grupper: mestiser 69 %, vita 17 %, svarta 9 %, indianskt ursprung 5 %

Språk: spanska, miskito, andra ursprungsspråk 0,8 %

Förväntad livslängd: 71,5 år

President: Daniel Ortega Saavedra (2007–)

Parti: FSLN, Frente Sandinista de Liberación Nacional

Bakgrund till utvecklingen i Nicaragua

1838 blev landet en oberoende republik. Fram till 1821 stod landet under spansk styre och även Storbritannien ockuperade landet under delar av 1800-talets första del. Landet styrdes som en dynasti av familjen Somoza 1934–1979. Grundare av ”somozismen” var Anastasio Somoza García. Somozismen lyckades få en god ekonomi i landet, få ner arbetslösheten och gjorde stora investeringar i viktiga infrastrukturprojekt, men utvecklades till en korrumpierad diktatur som förtryckte och som tillsatte sina egna representanter på viktiga uppdrag.

1978–1979 led landet av inbördeskrig efter starka protester mot manipulation och korruption inom regeringen. Kriget ledde till att den marxistiska sandinistgerillan tog makten 1979. Landets nuvarande president, Daniel Ortega, innehade samma ämbete åren 1985–1990.⁸ Hans politik inspirerades både av Castro på Kuba och av europeiska socialdemokratiska partier, med stark statsintervention och en liten privat sektor. På grund av Ortegas samarbete med länderna inom kommunistblocket och hans hjälp till vänstergerillan i El Salvador fick antisandinistisk paramilitär, de så kallade *contras*, nordamerikanskt stöd under stora delar av 1980-talet. Motsättningarna inom landet innebar rena krigstillståndet och den ekonomiska och politiska situationen förvärrades allvarligt.

Vid fria val 1990, 1996 och 2001 förlorade sandinisterna men vid presidentvalet 2006 segrade åter den tidigare sandinistpresidenten Daniel Ortega. Ortega har infört fri skola och utbildning genom ett förbud att ta ut avgifter i denna sektor. Han har också gjort läkemedel fria, liksom vissa läkarbehandlingar. Abort har förbjudits utan undantag och människor som höjt sin röst mot denna lag sägs ha utsatts för förföljelse. Det råder oro inom det internationella samfundet för Ortegas sätt att behandla landets demokratiska institutioner. Lokalvalen 2008 genomfördes med ”synliga brister” enligt svenska ambassaden i Guatemala⁹, med vallokaler som stängde i förtid och bristfälliga röstlängder. Många skadades och minst två personer omkom i konfrontationer i samband med valet.

2007 reste Ortega till ”sina bröder” i den colombianska FARC-gerillan för att förhandla om en frigivning för den gisslantagna fransk-colombianskan Ingrid Bétancourt. Vid det colombianska tillslaget mot ett FARC-läger på

ecuadoriansk mark då gerillaledaren Raúl Reyes dödades, stoppade Ortega de diplomatiska kontakterna med Colombia, för att visa sin solidaritet med Ecuador.¹⁰

Nicaraguas ekonomi och infrastruktur som lidit av inbördeskrig och av naturkatastrofer, till exempel orkanen Mitch 1998, håller fortfarande på att sakta återuppbyggas. Arbetslösheten är stor och landet har den näst lägsta inkomsten per capita i Amerika. CAFTA, ett frihandelsavtal mellan USA och vissa centralamerikanska länder, har varit i kraft sedan april 2006 och har inneburit ökade exportmöjligheter. Landets stora budgetunderskott och utlandsskuld gör det beroende av internationellt ekonomiskt bistånd. 2004 blev Nicaragua utlovat en nedskrivning av sin utlandsskuld med 4,5 miljarder dollar vid HIPC-mötet (*Heavily Indebted Poor Countries*) och 2007 antog *International Monetary Fund* ett program för att minska fattigdomen och öka tillväxten.

Tveksamheterna kring valets genomförande i november 2008 och osäkerheten kring regeringens respekt för demokratiska institutioner har fått omvärlden att oro sig för den politiska utvecklingen i Nicaragua och de ekonomiska bidragen till landet har stoppats. Även investeringar har stannat av då den privata sektorn oroas över Ortegas ekonomiska politik. 2009 har den ekonomiska tillväxten minskat på grund av minskad efterfrågan från såväl USA som andra viktiga exportländer, lägre priser på viktiga jordbruksexportvaror och vikande överföringar av medel från familjemedlemmar som lever i utlandet.

Fotnoter:

- 1) UPLA = Unión de Partidos Latinoamericanos, regional sydamerikansk samarbetsorganisation för "the centre and centre right". www.upla.net.
- 2) *Millennium Challenge Account*. Se fotnot 1 sidan 24.
- 3) Avilés använder det spanska ordet *caudillos* för att beskriva Ortega och Alemán. Caudillo betecknar en auktoritär ledare som hövding eller diktator.
- 4) IDU = International Democrat Union, global samarbetsorganisation för *centre right-partiet*.
- 5) ALBA-initiativet: ALBA är en förkortning för *la Alternativa Bolivariana para las Americas*, det bolivarianska alternativet för Amerika. Det handlar om att motarbeta det nordamerikanska frihandelsområdet i Amerika. ALBA startades genom ett gemensamt initiativ mellan Venezuelas och Kubas regeringar i december 2004. TCP är ALBA:s handelsgren och introducerades i maj 2006. Den syftar till att hindra USA:s bilaterala frihandelsavtal med latinamerikanska länder och istället uppmuntra handel mellan länderna i regionen, en handel som ska präglas av "solidaritet, samarbete och vara ett komplement". Källa: www.bilaterals.org.
- 6) Avilés svar är från mitten av juni 2009, strax före händelseutvecklingen i Honduras där president Zelaya genom en kupp fördes utomlands och ersattes av en interimspresident, Micheletti, från samma liberala parti men utan Zelayas inriktning mot Chávez och hans samarbetspartners.
- 7) OEA = *Organización de los Estados Americanos*, de amerikanska staternas organisation. Den engelska förkortningen är OAS. Mellanstatlig organisation för länderna i Syd- och Nordamerika med 35 medlemmar. Högkvarteret ligger i Washington DC och dess stadgar har varit i kraft sedan december 1951. Ordförande är den socialdemokratiska chilaren Miguel Insulza. Länderna samarbetar för att stärka värderingar som demokrati, försvara gemensamma intressen och debattera viktiga frågor för regionen och för världen. OEA arbetar för att främja mänskliga rättigheter och bekämpa gemensamma problem såsom fattigdom, terrorism, droger och korruption. Kubas regering har varit avstängd sedan 1962 på grund av dess kommunistiska politik, men blev 2009 åter fullvärdig medlem.
- 8) Daniel Ortega. Partiledare för FSLN. Omvald till president vid valet den 5 november 2006. Tidigare president under åren 1985–1990. Ortega har länge varit en av sandinisternas främsta ledare, även då de tog makten vid revolutionen 1979. FSLN grundades 1961 som opposition mot Somozaregimen.
- 9) www.svt.se/rapport, "Misstänkt valfusk i Nicaragua", 11 november 2008.
- 10) Läs mer om FARC-gerillan under avsnittet om Colombia sidan 13.

Peru

I ett permanent tillstånd av vaksamhet

Namn: Lourdes Flores Nano, Peru

Aktuella uppdrag: Ordförande för Perus konservativa parti, *Partido Popular Cristiano*. Styrelseledamot, IDEA, *Institute for Democracy and Electoral Assistance*. Lourdes Flores Nano leder sin egen advokatbyrå, Abogados, med fokus på medborgerliga rättigheter och affärsjuridik.

Utbildning: Advokat, master från *Business Institute* i Madrid.

Bakgrund: Presidentkandidat i valen 2001 och 2006, kom vid båda tillfällena på tredje plats. Kongressledamot 1990–2000. Tidigare rektor för universitetet San Ignacio de Loyola.

Hur bedömer du den aktuella politiska och ekonomiska situationen i ditt land?

Peru har klarat den ekonomiska krisen bättre än kanske något annat sydamerikanskt land, även om den känns. Under de senaste 20 åren har Peru fört en klok ekonomisk politik, under flera olika regeringar. Tack vare det stod landet ekonomiskt sett ganska stabilt då krisen startade. Peru lider dock av allvarliga sociala problem. En del av landet är mycket modernt medan andra delar släpar efter betydligt. Efter de goda åren har den nuvarande regeringen misshållat en del. Idag är den stora utmaningen för Peru att genomföra en modernisering av hela landet, där alla geografiska delar och aktörer på alla nivåer är inkluderade. Ekonomin behöver vara i ordning, och det i landets

samtliga delar. Kustområdena är idag väl utvecklade medan höglandet och regnskogsområdena liksom landsbygden är eftersatta.

Mitt parti har en slogan, ”Peru – ett land, två strategier”. Med det menar vi för det första att landet behöver moderniseras. Landets konkurrenskraft och den generella kunskapsnivån måste höjas. Infrastrukturen, till exempel våra hamnar, behöver underhållas och utvecklas. Jordbruket är en annan mycket underutvecklad sektor som behöver omvandlas. Den andra strategin handlar om att staten måste ta sitt ansvar och vara närvarande. Peru har en ursprungsbefolkning som delvis är integrerad men som delvis också upplever ett stort utanförskap. Staten behöver vara ett gott föredöme genom att markera respekt för mångfalden.

Sedan ”fujimorismens”¹ fall har landet haft två demokratiskt valda regeringar, och presidenterna Toledo, vald 2001, samt García som valdes 2006. Detta är den längsta perioden av demokrati i landets historia. Valet 2011 blir oerhört viktigt eftersom det nu gäller att denna demokratiska period får en fortsättning. I det här sammanhanget ser jag den tidigare militären överstelöjtnant Ollanta Humala² som en stor fara. Jag är helt enkelt orolig för att mitt land ska bli okontrollerat och kaotiskt. Där har vi en politisk utmaning: att skapa en enig *centre right*-opposition, ett verkligt alternativ. Idag lider partisystemet av stor fragmentering. I senaste valet hade vi en valallians bestående av tre partier: Toledos parti som heter *Perú Posible* (PP), *Partido Popular Cristiano* (PPC), Perus konservativa parti som är det jag själv leder, samt *Partido Solidaridad Nacional* (PSN), det parti som Limas borgmästare tillhör.

Åt vilket håll blåser de ideologiska vindarna idag?

Tre strömningar är tydliga, eller bättre uttryckt: man kan se tre olika områden som olika grupper av våra medborgare uppfattar som betydelsefulla. De är:

- 1) Drömmen om fujimorismens återuppståndelse. Den här gruppen av medborgare vill mest av allt ha ordning och reda i samhället. Dessa människor är mycket pragmatiska, de vill ha en stark regering och har inget emot att den ofrentliga sektorn växer.
- 2) Att bryta utanförskapet. En stor grupp människor, cirka 20–25 procent, känner sig utanför samhället, de upplever att moderniseringen har gått dem förbi. De flesta av dem bor på landsbygden och de är lågavlönade.

3) Peru som en fungerande demokrati. Allt dessa människor vill ha är lugn och ro och en ansvarstagande regering.

Jag är optimistisk inför valet 2011. Vi har ett antal seriösa aktörer och vi har inga extremistpartier som det ser ut nu. Men visst är jag lite orolig för hur utvecklingen ska bli under 2009 och 2010. I våra grannländer finns starka bolivarianska krafter och intressen.³ Skulle vi börja få protester av det slaget på våra gator och torg skulle vårt politiska system destabiliseras allvarligt. Stämningläget har förvärrats på sistone.

Vilka är de viktigaste faktorerna som har påverkat den politiska utvecklingen under de senaste åren?

Sedan åren med Fujimori vid makten har vi fungerande institutioner, om än med vissa begränsningar. Peru har idag en fri press. Regeringarna efter Fujimori har fört en måttfull ekonomisk politik. Fattigdomen har minskat – och här har vi ett intressant och viktigt fenomen: vi har fått en ny klass, en framväxande medelklass. Vi ser ett mönster där människor som är analfabeter lyckas ta sig till de större städerna, i första hand Lima, där de skaffar sig ett jobb, sparar pengar och bygger upp en tillvaro som gör det möjligt för deras barn att bli universitetsstudenter. Detta är oerhört viktigt för Peru och det öppnar naturligtvis stora möjligheter. Urbaniseringen har pågått i 40 år i Peru. Du kanske har läst Hernando de Soto?⁴ Han har helt rätt i sin analys av vad som håller på att hända och vad det är som ger de fattiga möjlighet att bli en del av samhället, att bryta utanförskapet. Inte minst handlar det om att staten förändras. Att människor tillåts bygga upp något.

Det som krävs för framtiden är att minska byråkratin och krånglet kring företagande. Urbaniseringen har skapat en annan mentalitet bland människor, hela karaktären har förändrats. Den mänskliga drivkraften oberoende av staten är det som hjälpt den nya medelklassen att växa fram.

Vilka är de avgörande framtida ekonomiska och politiska frågorna för ditt land?

Att bevara det demokratiska systemet. Att modernisera staten så att människor känner förtroende för den offentliga sektorn. Ekonomiskt gäller det att fortsätta moderniseringen, och att sprida den till landsbygden. En utbyggnad av vägnätet över hela landet och utbildning för alla är andra delar som är nödvändiga för framtiden.

Idag finns ett stort missnöje bland människor. Den offentliga servicen är un-

dermålrig och ineffektiv. Det gäller sjukhus, polis och så vidare. Människor känner inget förtroende och vill ha bättre service.

Många nya jobb har skapats de senaste åren men tyvärr är de flesta mycket lågavlönade. Toledo och García har båda misslyckats med att modernisera den offentliga sektorn. Nästa regering måste ta sig an den uppgiften, och måste bli framgångsrik i den.

Hur uppfattar du den regionala politiska situationen?

Jag är djupt oroad. I den andinska regionen så är alla länder utom Colombia och Peru besmittade av "chavismen". Peru tack vare vår demokratiska utveckling, och Colombia tack vare det fantastiska arbete som president Uribe gjort och fortsätter att göra. I Bolivia ser vi en permanent konflikt, Ecuador är i fritt fall, liksom Paraguay. I söder har vi Chile som är stabilt och Argentina som har genomgått en smärtsam process och som nu möjligtvis slår in på en alternativ väg. Visst är det anmärkningsvärt att både Brasiliens Lula de Silva och Uruguays Tabaré Vasquez, som ändå tillhör en sansad vänster, står likgiltiga inför den politiska utvecklingen på vår kontinent. Nicaragua har blivit en satellitstat till Chávez och i Honduras verkar historien från Ecuador nu upprepa sig. Bolivia och Venezuela är helt i händerna på Chávez. Spelreglerna har förändrats och det är ett mycket kritiskt skede. I Mexiko har president Felipe Calderón och hans parti PAN gjort fantastiskt mycket bra saker, men den interna säkerhetspolitiska situationen är mycket oroande på grund av narkotikakartellerna. Så visst ser jag med oro på den regionala utvecklingen. Om chavismen sprider sig även till mitt land, så riskerar allt att destabiliseras.

Vilka är de viktigaste aktörerna och händelserna, på regional nivå, för ditt lands utveckling?

Den viktigaste aktören är medborgaren. Medborgaren känner inte förtroende för politiker. I Europa har ni lugna och harmoniska demokratier, så är det inte hos oss. Vi befinner oss i ett permanent tillstånd av vaksamhet. Vi kan inte finna någon ro och harmoni i vår demokrati. Om människor har mycket pengar – var har de fått dem ifrån? Det kan vara av droghandel, eller de kan vara Chávezanhängare. Det finns en misstänksamhet som är energikrävande. Därför har vi inom vårt land stora inneboende risker för subversiva krafter. Kokaodlingar och narkotikahandel är ett stort problem. Totalt finns det runt

10 000 hektar av olagliga kokaodlingar i Peru. De lagliga odlar blad att tugga för den inhemska befolkningen, för teproduktion och för export till Coca-Cola Company. Stora områden är dock mycket svåra att komma åt och det är där den illegala odlingen sker. En del av dem är väl kända, som *Valle de los Ríos Ene y Apurímac*. För några år sedan lyckades man, med stor hjälp av USA, att minska odlingarna, men det är inte lätt, för kokaodlarna tjänar bra och drogkartellerna kan erbjuda dem stora summor för att de ska hålla sina kokaodlingar gömda och hemliga.

Vilka är de viktigaste globala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

Först och främst måste världen komma igenom den globala krisen. För vår del har vi viktiga handelspartners i USA, Europa och Asien. I framtiden hoppas jag att vi ska leva i en säkrare värld. Terrorismen och narkotikahandeln utgör stora hot. Idag har Peru en utmärkt och respektfull relation till USA. Peru är ett skogsland, en del av Amazonas. Världens syrefabrik finns hos oss. Vi måste tänka ekologiskt. Regnskogen är viktig att bevara och det krävs multilaterala allianser för att skydda miljön.

Peru

Storlek: 1 285 220 km², drygt 240 mil kustlinje
Folkmängd: 29,5 miljoner (juli 2009)
BNP: ca 239 miljarder dollar (PPP)/131,4 miljarder dollar (OER)
Per capita: 8 400 dollar (PPP)
Andel av befolkningen under fattigdomsstrecket: 44,5 %

Export: 33,27 miljarder dollar
Viktigaste exportvaror: koppar, guld, zink, råolja, andra oljeprodukter, kaffe
Viktigaste handelspartners, export: USA 19,5 %, China 12,7 %, Kanada 7,6 %, Japan 7,5 % (2007)
Import: 29,08 miljarder dollar (2008)
Viktigaste importvaror: olja, oljeprodukter, plast, maskiner, järn, stål, ►
papper, vete

Bakgrund till utvecklingen i Peru

Spanjorerna erövrade inkafolkets samhälle 1533. Landet utropade sin självständighet 1821.

Efter tolv år av militärregim infördes demokrati 1980. Den moderna politiska historien präglas av ”fujimorismen” på 1990-talet. 1990 valdes Alberto Fujimori till president. 5 april 1992 genomförde presidenten en statskupp där han upplöste kongressens båda kamrar. Omvärlden fördömde men Fujimori hade militärens stöd och kunde sitta kvar. Genom en regim som han kallade *Gobierno de Emergencia y Reconstrucción Nacional* tog han total kontroll över statens tre maktgrenar. Konstitutionen från 1979 sattes ur spel. Kongressen fortsatte att samlas på olika platser i landet och valde en egen ordförande som dock inte fick omvärldens stöd. Även *Organization of American States* gav vid den här tiden sitt stöd till Fujimori.

I januari 1993 tillsattes den ”demokratiska konstituerande kongressen” som antog en ny konstitution och som slog fast att Fujimori är landets president. Den nya konstitutionen tillät också Fujimori att ställa upp för återval till president 1995, och han vann med 64 procent av rösterna. 1996 gav han sig själv behörighet att ställa upp för återval en tredje gång. Under större delen av

- ▶ Viktigaste handelspartners, import: USA 20,5 %, Kina 10,8 %, Brasilien 9 %, Ecuador 6,1 %, Argentina 5,6 %, Chile 5 %, Colombia 4,8 % (2007)

Läskunnighet: 92,9 %

Etniska grupper: indianskt ursprung 45 %, mestiser (vit + indiansk) 37 %, vita 15 %, svarta, japaner, kineser och övriga 3 %

Språk: officiella språk är spanska och quechua. Även aymara talas, samt ett antal mindre språk i Amazonasområdena.

Förväntad livslängd: 70 år

President: Alan García (2006–)

Parti: *Partido Aprista Peruano*, PAP, ibland kallat APRA, *Alianza Popular Revolucionaria Americana*

1990-talet skedde genom hot inskränkningar i mediernas frihet och möjligheter att kritiskt granska makten.

Under 1990-talet förbättrades ekonomin något och kampen mot gerillan och ko-kaproduktionen intensifierades. Fujimori vann en del uppmärksamhet då Reynoso, ledaren för den kommunistiska gerillan *Sendero Luminoso*,⁵ tillfångatogs i september 1992. Reynoso avtjänar idag livstids fängelsestraff för terrorism mot staten.

Enligt en sannings- och försoningskommission, initierad av FN, försvann och dödades så många som nästan 70 000 människor i Peru under den väpnade kamp som pågick i landet 1980–2000. Enligt samma kommission bär Sendero Luminoso ansvaret för drygt 30 000 av dessa. Andra föll offer för så kallade dödsskvadroner, som sökte upp och ”undanröjde” oppositionella och regeringsskritiker.

År 2000 tvingades Fujimori avgå efter korruptionsskandaler med mutor och stora summor undanlagda pengar. En övergångsregering ledd av Valentin Paniagua Corazao tillträdde. Under Paniaguas tid tillsattes den ovan nämnda sannings- och försoningskommissionen för att utreda brott mot mänskliga rättigheter som ägt rum under tiden 1980–2000 i Peru. I kommissionen deltog företrädare för mänskliga rättighetsorganisationer, religiösa ledare och tidigare militärer.

Fujimori dömdes den 7 april 2009 till 25 års fängelse av en särskild tribunal för brott mot mänskligheten och kidnappning. Fujimori förklarades ansvarig för att ha tillåtit två militära dödsskvadroner som dödade 25 personer samt för kidnappningen av en journalist och en affärsman. Den 20 juli 2009 blev Fujimori dömd till ytterligare 7,5 år i fängelse för att ha givit sin tidigare spionchef 15 miljoner dollar ur statens kassa, för att han skulle ge sig av i samband med att alla korruptionsskandaler höll på att uppdagas.

Fotnoter:

- 1) Fujimorismen = översättning av *el Fujimorismo*, begrepp för perioden då Fujimori satt vid makten som president, år 1990–2000.
- 2) Ollanta Humala var vänsterns presidentkandidat vid valet 2006 och kommer troligtvis att kandidera även vid nästa val. Grundare och ledare för Perus nationalistparti.
- 3) **Bolivariansk syftar på den rörelse/ideologi som Hugo Chávez säger sig förespråka.** Grunden finns i de idéer som generalen och nationalisten Simón Bolívar stod för. Bolívar (1783–1830) befriade Peru, Venezuela, Nya Granada (Colombia) samt Ecuador (tillsammans med Antonio José de Sucre) från det spanska väldet. Det som Chávez kallar bolivarismen eller den ”bolivariska revolutionen” står idag för det han lanserar som ”det tjugoförsta århundradets socialism”.
- 4) Hernando de Soto Polar är en peruansk ekonom som blivit känd för sina analyser kring informell ekonomi och det fundamentala med äganderätt. Han har givit ut flera böcker, varav den kanske mest välkända är *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*. Resonemanget går i korthet ut på att utan äganderätt ingen rättvisa, ingen fungerande ekonomi och det dilemma världens fattiga befinner sig i som visserligen har ett hem och en bit mark som deras hem står på men i brist på dokumenterat ägande kan de inte dra nytta av det, till exempel som säkerhet för att ta lån. Därmed blir de inlåsta i sin situation och kan inte ta sig ur sin fattigdom av egen kraft trots aldrig så goda idéer, entreprenörskraft och förutsättningar i övrigt för att starta sin egen verksamhet. de Soto är idag chef för *Institute for Liberty and Democracy* i Lima, Peru.
- 5) Sendero Luminoso, ”den upplysta stigen”. Organisationen bildades i slutet av 1960-talet med maoistisk inriktning. Vill kalla sig för Perus kommunistiska parti men är en fraktion av flera från det första kommunistiska partiet. Dess mål är att ersätta Perus ”borgerliga institutioner” med en revolutionär kommunistisk regim. Organisationen var mest aktiv under 1980-talet och har stått för våld och rena terrorhandlingar, riktade mot allt ifrån bönder, fackliga ledare, förtroendevalda och civilbefolkningen. Sedan dess ledare Abimael Guzmán Reynoso tillfångatogs 1992 har aktiviteten varit låg. En liten fraktion av organisationen, som kallas ”Preseguir”, har gjort sporadiska aktiviteter i zonen *Rios Ene y Apurimac*. Sendero Luminoso står på såväl EU:s som det amerikanska utrikesdepartementets listor över terrororganisationer.

Venezuela

Skillnad mellan demokratisk och maktfullkomlig vänster

Namn: Alfredo Keller

Aktuella uppdrag: Chef för *Keller y Asociados*, en konsultfirma som arbetar med *Public Affairs* och som bland annat utför opinionsmätningar.

Utbildning: Examen i social kommunikation.

Bakgrund: Keller har bedrivit konsultverksamhet för flera latinamerikanska regeringar, arbetat med valkampanjer och med stora venezuelanska och internationella bolag. Genomför regelbundna opinionsundersökningar i flera latinamerikanska länder.

Hur bedömer du den aktuella politiska och ekonomiska situationen i ditt land?

Varje analys av Venezuela måste beakta att det är ett land som är mycket beroende av sin olja. 93 procent av exportintäkterna och 54 procent av statsbudgeten härrör från oljan. För Venezuela kan det alltså gå ganska bra både politiskt och ekonomiskt då de internationella råoljepriserna är höga och det kan gå ganska dåligt då priserna är låga. En av de viktigaste konsekvenserna av oljeberoendet är att det gör staten extremt mäktigt eftersom all energirelaterad verksamhet är under statlig kontroll. I det politiska systemet är presidentens roll i staten mycket stark, vilket gör honom till den verkliga

makthavaren. Med andra ord så går landet i den riktning och i den takt som presidenten önskar.

Mellan 1960 och 2000 begränsade de demokratiska institutionerna en överdriven presidentmakt. Under dessa 40 år garanterade de en politisk stabilitet och skapandet av en enorm infrastruktur i landet, med en växande teknisk och yrkeskunnig medelklass. Den socioekonomiska situationens sönderfall då skillnaderna och fattigdomen började växa på 1990-talet – vilket förklarar att Hugo Chávez kunde komma till makten – framkallades av fyra faktorer: oljeprisets systematiska fall sedan 1980-talet, den politiska elitens oförmåga att anpassa de sociala fördelningsmodellerna efter den nya ekonomiska verkligheten, en systematisk nedsvärtningskampanj gentemot de politiska partierna från kommunikationsmediers och intresseorganisationers sida och, slutligen, den växande bidragskulturen som demokratin själv hade skapat i venezuelanernas själ.

Efter tio år vid makten har Hugo Chávez försämrat landets politiska och ekonomiska situation väsentligt. Han har förvandlats till en egenmäktig härskare genom att steg för steg eliminera demokratins alla mekanismer för ansvarsutkrävande, vilket har stängt dörren för offentlig debatt och kontroll av staten. Hans intolerans mot kritik blev uppenbar då han beordrade stängning av tv-kanaler som var emot honom och även genom förföljelse, arresteringar utan rättgång, politiska fångar, hot, missbruk, offentliga förolämpningar och till och med mord på dissidenter – allt detta är olika skäl till att nära 500 000 venezuelaner har lämnat landet och runt 6 000 har sökt politisk asyl i annat land.

Trots det här har Chávez inte förlorat sin demokratiska gloria eftersom han kallar till olika valövningar varje år. Sedan 2007 har han dock börjat förlora val. Trots den kontroll som han utövar av valsystelet och hans egenmäktiga position, har han öppet ifrågasatt valresultaten och tillskansat sig själv administrativ kompetens från lokala oppositionsledare, som borgmästare och guvernörer. Eller som nu, 2009, när han helt enkelt har ställt in nästa lokalval. Med andra ord kan man säga att Chávez tycker att val är av godo när man vinner dem, men onödiga då man förlorar. Av den anledningen finns det viss tveksamhet om huruvida parlamentsvalen nästa år kommer att äga rum.

Stommen för samhällets relationer har helt ställts på ända genom att Chávez har infört en militaristisk syn och våldsanvändning för konfliktlösning. Han har fördärvat den privata produktionssektorn – vi importerar 74 procent av

de livsmedel som vi konsumerar – och han är öppet emot privat ägande. Hans ledord, ofta upprepade offentligt, är att ”vara rik är av ondo” och att ”alla som har blivit förmögna i landet har blivit det genom stöld”. Det stimulerar klasskamp med utgångspunkt i socialt missnöje.

Venezuelas internationella handelsutbyte har vridits och är nu orienterat mot initiativ som på något sätt motsätter sig USA, vilket har skapat allianser med länder som Vitryssland, Vietnam, Iran och Kina. Chávez väljer att öppet samarbeta med världens mest radikala och extrema rörelser, såsom Hizbollah, FARC-gerillan och de islamistiska anti-Israellrörelserna. Och, i motsats till vad han utlovade 1998, så har han tillåtit korruptionen att breda ut sig inom den nya makteliten, utan att lösa något av de sociala problem som vi led av redan innan han kom till makten. Fattigdomen, brottsligheten, inflationen, den sociala intoleransen, bostadsbristen och den låga kvaliteten på offentlig verksamhet har bara försämrats.

Åt vilket håll blåser de ideologiska vindarna idag?

Chávez har utan större framgång försökt att ”ideologisera” den politiska debatten. Han säger sig vara socialist men han definierar aldrig ordentligt vad det innebär. Medborgarna behöver alltså upptäcka vad hans ideologiska ståndpunkt egentligen består av, genom den politik som utvecklas och vilken typ av relationer som den för med sig. I de folkliga leden anser man att Chávez socialism helt enkelt är en bidragspolitik för utbildning, livsmedel och hälsa – knappt 10 procent av BNP – medan övriga samhället noterar de känslomässiga band som knyts med Fidel Castro, FARC-gerillan, Evo Morales, Ahmadinejad med flera, åt vilka han ägnar ytterligare 10 procent av BNP.

I grunden är det venezuelanska samhället mycket demokratiskt. 90 procent uppfattar inte att det råder någon annan politisk modell än demokrati. 81 procent anser att privat ägande ska respekteras. 54 procent önskar att Venezuela ska följa samma utveckling som Brasilien eller till och med som USA, medan en minoritet på 27 procent skulle stödja en centralistisk modell av kubanskt snitt. Paradoxen i stödet för Chávez är att hans egna anhängare inte instämmer i hans ideologiska ståndpunkter men de värdesätter hans socialpolitik, så de ser inget hinder i den motsägelsen. När Chávez kommer med sina allra mest extrema ideologiska förslag, som att avskaffa allt privat ägande eller att styra alla barn genom en fullständigt statskontrollerad uppfostringsmodell, så föredrar hans sympatisörer

att avstå från att rösta för att markera sitt avvisande. Det var skälet till hans valnederlag 2007.

Oppositionsrollen enar socialdemokrater och kristdemokrater. De ideologiska skillnaderna dem emellan blir allt mindre eftersom de konfronteras med samma problem och har likadana förslag och strategier. Resultatet är att ideologierna och den traditionella politiska skalan helt har suddats ut inom oppositionen. För dem räcker det att de är emot Chávez.

Det är polariseringen runt Chávez och inte ideologin, som delar in väljarna i olika segment. Man kan säga att befolkningen är uppdelad i tre ungefär lika stora delar: 36 procent för Chávez, 30 procent emot Chávez och 34 procent i mitten emellan de båda ytterligheterna. Denna ”mitten” avstår oftast från att rösta i valen eftersom:

- 1) De är under stark press genom hot från regeringen. De är rädda att förlora sina arbeten, andra påföljder eller så hoppas de på att vinna någon fördel.
- 2) De motsätter sig starkt all form av våld – som utövas av regeringsanhängarna och av den opposition som står för folkliga protester på gatorna.
- 3) På grund av avsaknad av en övertygande oppositionsledare. Men de här mittenväljarna sympatiserar nästan aldrig med de initiativ som tas av Chávez.

Vilka är de viktigaste faktorerna som har påverkat den politiska utvecklingen under de senaste åren?

Som jag redan har nämnt, så har presidenten all makt i sin hand, då han själv kontrollerar alla statliga institutioner. Venezuelas politik har de senaste åren helt styrts av hans personliga beslut. I Chávez fall så avslöjar hans beslut mycket tydligt hans dragning till militarism och krigsföring, vilket gör honom intolerant och allt mindre demokratisk. Även hans kommunistiska inriktning framstår tydligt – den som äventyrar äganderätten och föräldrars rätt att uppfostra sina egna barn. Chávez strategi har varit att polarisera samhället för att kunna utöva radikala påtryckningar och demonisera oppositionen – dit inte bara politiska partier räknas utan även katolska kyrkan, den judiska gruppen, företagare, utländska investerare och de fria kommunikationsmedierna. Med detta sagt måste man också tillstå att Chávez har infört en socialpolitik för att omhänderta de mest utsatta i samhället, även om det varit mer retorik och populism än praktisk handling.

Även Chávez själv medger att hans politik hämtat inspiration från den kubanska modellen och att Fidel Castro är hans personlige rådgivare. Kubas intressen styr. Hela det nationella säkerhetssystemet till exempel, inklusive polis och militär, är samordnade med det kubanska G2¹. Genom kontrakt mellan de båda regeringarna så administrerar Kuba den venezuelanska posten, järnvägsnätet och nationella arkiv över ägande. Kubanska sakkunniga är rådgivare inom så vitt skilda områden som hälsa, sport, jordbruk och utbildning. Venezuela driver idag en utrikespolitik som Fidel Castro hade önskat göra i forna tider. Skillnaden är att Venezuela har de ekonomiska resurserna som Kuba aldrig haft. Med oljan som politiskt vapen har Venezuela kunnat ifrågasätta USA och Europa i flera latinamerikanska länder som idag påverkas på samma sätt av Fidel Castro. Så är fallet i Bolivia, Nicaragua, Ecuador, Honduras och i mindre utsträckning i Paraguay, flera av varandra oberoende öar i Karibien och ända nere i Argentina.

Etableringen av demokratiska alternativ har förhindrats av att de traditionella politiska partierna i praktiken upphört att existera, den dåliga sammanhållningen och de många motsägelserna inom oppositionen. Till detta ska läggas det ekonomiska välståndet, tack vare det höga oljepriset, och de permanenta angreppen från regeringen för att stoppa politiska handlingar i frihetens namn.

Vilka är de avgörande framtida ekonomiska och politiska frågorna för ditt land?

Utan tvekan är oljepriset en viktig variabel men landets ekonomiska problem är större än så. Landets produktionssektor är allvarligt skadad. Förstatligande och konfiskeringar har överfört makt från privata investeringar till staten. Viktiga investeringar i olja, mineralbrytning, telekommunikationer, cement, stål, livsmedelsproduktion och bankväsendet är några av de områden som berörs. Genom detta har den offentliga sektorn utvidgats enormt samtidigt som produktiviteten har minskat. Än mer allvarligt är att förtroendet hos investerare har sjunkit kraftigt på grund av rättslig otrygghet och uteblivna betalningar av statens skulder till privata intressenter. Medan oljepriserna är höga verkar det finnas kapacitet inom staten för att hålla uppe skenet av välstånd, men när priserna sjunker kommer hela den här ineffektiva apparaten att falla ihop och det kommer vara mycket svårt och ta lång tid för den att återhämta sig.

Från en politisk utgångspunkt ser vi hur det återigen skapas ett beroende av

oljepriserna. En stor del av stödet för regimen hänger på dess förmåga att upprätthålla bidragspolitiken. Regeringen har redan förlorat mycket av sitt tidigare stöd på grund av detta men frånvaron av en attraktiv opposition gör att det folkliga missnöjet inte mobiliseras. Oppositionens främsta uppgift är alltså att förändra sig själv.

Hur uppfattar du den regionala politiska situationen?

I Latinamerika finns det tre dominerande politiska krafter som går åt olika håll: den radikala socialismen, enväldig och orienterad mot kommunismen (Kuba, Venezuela, Bolivia, Nicaragua och så vidare); den demokratiska socialismen som är marknadsorienterad (Brasilien, Chile, Uruguay med flera) och de konservativa (Colombia, Mexiko, Peru till exempel).

Några punkter vill jag lyfta fram.

För det första: även om de dominerande krafterna i varje land är de som sätter agendan för dess roll på kontinenten och i världen, så finns också de två andra strömningarna närvarande i bakgrunden. Till exempel så är det ju den radikala socialismen som härskar i Venezuela, samtidigt som det finns en konservativ rörelse och en demokratisk vänster. På motsvarande sätt kan man finna både en radikal och en demokratisk vänster i Colombia, där det är konservativt styre.

För det andra: den radikala socialismen är interventionistisk och imperialistisk. På hela kontinenten betraktas den som aggressivt konfliktinriktad och öppet interventionistisk i andras interna angelägenheter. Venezuela finansierar de radikalas valkampanjer i alla de övriga länderna.

Slutligen: Inte i något latinamerikanskt land existerar idag en radikal höger, förutom i mindre grupper utan betydelse.

Samtidigt måste man ta hänsyn till vilka konstellationer som samarbetar för makt och inflytande. Det tydligaste exemplet är den gruppering som Venezuela leder, där man har lyckats styra och samordna andra länder såväl genom att använda oljan som politiskt vapen, som genom Hugo Chávez utstrålning och av ideologiska skäl. Denna maktgruppering har formerats kring ALBA-initiativet². Brasilien försöker genom handelsgemenskapen Mercosur att utveckla ett sydamerikanskt maktblock som motvikt till Venezuela, men har inte den förmåga som krävs för att samordna de andra

länderna i regionen på ett effektivt sätt. Mexiko är den tredje inflytelserika kraften – speciellt i Centralamerika, men de egna inrikespolitiska problemen och gravitationskraften från den stora grannen i norr gör att dess betydelse minskar.

De konservativa länderna är inte enade på samma sätt men stöder sig på USA:s inflytande i regionen. Europa utövar ett mycket litet inflytande i Latinamerika med undantag av Spanien, tack vare dess historiska relation och dess stora investeringar på kontinenten.

Vilka är de viktigaste regionala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

En stor del av det jag tidigare redogjort för besvarar denna fråga, men man ska också komma ihåg den möjliga framtida utvecklingen. Exempelvis verkar de senaste årens strategi att snabbt utvidga den radikala socialismen ha avstannat och verkar till och med vara på tillbakagång. Ett exempel på detta är El Salvador. Efter 20 år med ARENA vid makten vann den radikala vänstern, FMLN. Med FMLN vid makten kunde man förvänta sig att det skulle byggas upp en nära allians med Chávez, men så har det inte blivit. Istället söker man samarbete med Brasilien. Detsamma kan sägas om Uruguay och Guatemala.

USA:s förändrade strategi genom Obamas tillträde bryter den konfrontatoriska inriktningen och isoleringen och nu försöker man istället att återta förlorad mark genom nya allianser. Förändringens vindar blåser mot mer konservativt inflytande i Panama, Argentina, Chile och Honduras.

I Venezuela är det möjligt att Chávez bryter myten om att han är demokrat. Inför risken att fortsätta att förlora val måste han radikaliseras ännu mer för att än tydligare efterlikna Kuba, Zimbabwe eller Iran. Vi får se hur det utvecklas.

Vilka är de viktigaste globala aktörerna och händelserna för ditt lands utveckling?

Den globala ekonomiska och finansiella krisen slår hårt mot Venezuela som enbart har oljan för att kompensera problemen. Men bland eliten i Venezuela finns överlag en upplevelse av att deras land inte är så intressant för omvärlden. Den europeiska vänstern betraktar Chávez med en viss romantisk syn och övriga ser honom som ett ganska oväsentligt folkloristiskt inslag.

Venezuela

Storlek: 912 050 km² (jfr Sverige: 449 964 km²). 280 mil kust

Folkmängd: 26,8 miljoner

BNP: 357,9 miljarder dollar (PPP)/331,8 miljarder dollar (OER)

Per capita: 13 500 dollar

Andel befolkning under fattigdomstrecket: 37,9 %

Export: 103,5 miljarder dollar

Viktigaste exportvaror: olja (ca 90 % av exportintäkterna), bauxit och aluminium, stål

Viktigaste handelspartners, export: USA 42,7 %, Nederländska antillerna 8 %, Kina 3,1 %

Import: 53,4 miljarder dollar

Viktigaste importvaror: råmaterial, maskinell utrustning, byggmaterial och transportutrustning

Viktigaste handelspartners, import: USA 26,6 %, Colombia 13,5 %, Brasilien 9,5 %

Läskunnighet: 93 %

Etniska grupper: blandat arabiskt, afrikanskt och europeiskt ursprung samt ursprungsbefolkning

Språk: spanska samt ett antal små språk som talas av ursprungsbe-
folkningen

Förväntad livslängd: 73,6 år

President: Hugo Chávez Frías (1999)

Parti: Vald för partiet *Movimiento V Republica*, men i december 2006 förklarade presidenten att partiet ersatts av PSUV, *Partido Socialista Unido de Venezuela*

Bakgrund till utvecklingen i Venezuela

Venezuela var ett av de tre länder som bildades efter Storcolombias fall 1830.

Under första hälften av 1900-talet styrdes landet av olika militärregimer som satsade på oljeindustrin och som gjorde en del sociala reformer. Landet har allmänt betraktats som en demokrati sedan 1959 men flera kupper och demokratiska tilltag har skett sedan dess. Idag är landet helt präglad av president Chávez politik, vilken han själv kallar ”det tjugoförsta århundradets socialism”. Han säger sig arbeta mot sociala orättvisor men vänder sig mot globalisering och frihandel. Idag ser vi försvagade demokratiska institutioner, ett minskat folkligt stöd för Chávez, ett systematiskt förstatligande av privata företag inom olja, elektricitet, kommunikationer, stål, cement m.m., och oroligheter kring gränsen till Colombia.

Landets stora oljetillgångar har under ett antal år givit viktiga inkomster och gjort det möjligt för Chávez att göra stora ekonomiska satsningar inom landet och i andra delar av såväl Sydamerika som i övriga världen. Det starka oljeberoendet gör landet mycket känsligt för variationer i råoljepriset. Oljan står idag för cirka 90 procent av exportintäkterna, cirka 50 procent av den nationella budgeten och cirka 30 procent av landets BNP. Sedan 2006 har landets BNP växt med mellan 6 och 9 procent om året, bland annat till följd av rekordstora statliga utgiftsökningar. Detta har varit möjligt tack vare att oljepriserna varit höga och det har också periodvis påverkat Chávez popularitet. Under 2008 togs ett antal beslut genom presidentdekret för att ytterligare skärpa och centralisera makten över ekonomin. Hugo Chávez har ett eget tv-program, *Aló Presidente*, som sänds varje söndag kl 11.00. Då talar presidenten till folket, ofta i en avspänd samtalston och resonerande, med såväl starkt politiska budskap som reflektioner över sitt eget privatliv. Sluttiden varierar beroende på hur mycket han vill framföra just den söndagen, men programmet varar ofta i timmar.

Hugo Chávez och det tjugoförsta århundradets socialism

Hugo Chávez är född 28 juli 1954 i Sabaneta, Venezuela. Han anslöt sig till armén 1971 och fick som 21-åring examen från militärhögskolan. 1982 var han med och grundade *Movimiento Bolivariano Revolucionario 200*, MBR 200, med målet att reformera militären, landets konstitution och kämpa för en ny republik med bolivarianska revolutionära värderingar i Venezuela. Chávez

karriär inom militären fortsatte. I början av 1990-talet påbörjade han studier i statsvetenskap som han dock inte avslutade. MBR 200 rekryterade militärer och den 5 februari 1992 ledde Chávez tillsammans med ytterligare tre ledare från MBR 200 en misslyckad militärkupp för att avsätta den då sittande presidenten Carlos Andrés Pérez. Olika uppgifter förekommer om hur många som dödades och skadades i kuppen. Landets försvarsdepartement uppger 14 dödade och 53 skadade. Andra hävdar att det handlade om ett 50-tal omkomna och över 100 sårade. Chávez och hans tre medbrottslingar dömdes till fängelse och avtjänade två år tills de frigavs av den dåvarande presidenten Rafael Caldera som tillhörde *Partido Social Cristiano*. Strax efter kuppen försvarade Caldera den delvis, i sin roll som parlamentsledamot, då han menade att man knappast kan kräva att ett folk som är hungrigt ska försvara demokratin. En av de andra kupplardarna, Francisco Arias Cárdenas, blev senare guvernör i delstaten Zulia och Venezuelas FN-ambassadör.³

Mellan 1995 och 1997 reste Chávez runt i landet och marknadsförde sitt parti *Movimiento para la V Republica* – rörelsen för den femte republiken. Den socialistiska, den kommunistiska och ett antal mindre rörelser stod också bakom hans parti. I presidentvalet den 6 december 1998 vann han med 56,5 procent av rösterna och tillträdde som president i februari 1999.

I april 2002 störtades Chávez i en militärkupp men kunde återtillträda två dagar senare. Drygt två år därefter lät han folket rösta om han skulle avgå eller sitta kvar som president. Han vann omröstningen.

När Chávez 2007 försökte förändra landets grundlag för att bland annat avskaffa begränsningen i antal mandatperioder för presidenten, ge presidenten större möjlighet att införa undantagslagar, grundlagsfästa sex timmars arbetsdag och fri sjukvård samt i grundlagen beskriva Venezuela som en socialistisk stat, hölls en folkomröstning om förslagen. Chávez förlorade folkomröstningen.

Splittringar inom de socialistiska rörelserna i Venezuela har på olika sätt åskådliggjorts. I augusti 2008 uttalade Juan Carlos Medina Montalvo, nuvarande ledare för den Nationella unionen för bolivarianska grupper (UNCB), på unionens hemsida, att Chávez inte längre representerar det bolivarianska folket och uppmanade människor att rösta emot presidentens kandidater till borgmästare och guvernörer.⁴

Vad står då Chávez för? Själv talar han om ”det tjugoförsta århundradets

socialism”. Sociala orättvisor ska utrotas och den regionala handeln, inte globala frihandelsavtal, ska främjas. Hans ”bolivarianska” politik är starkt inspirerad av Kuba. Inte bara utbytet av idéer mellan de båda länderna är stort, utan även praktiskt och ekonomiskt: Kuba får köpa kraftigt rabatterad olja av Venezuela medan kubanska lärare och läkare bjuds in att arbeta och sprida sina idéer och arbetssätt i Venezuela. Venezuelas rika tillgång på olja har givit stora ekonomiska möjligheter. Gratis sjukvård och subventionerade livsmedel gjorde att hans popularitet steg markant i början av presidentperioden. Första halvåret 2009 innebar ett trendbrott med vikande väljarstöd på de flesta politikområden.

Genom de stora oljeintäkterna har Chávez kunnat ge ekonomiskt stöd till mindre bemedlade grannar i regionen och övriga världen. Han bildar allianser mot ”imperialism och frihandel” och utövar stora påtryckningar för att få sina grannar med sig. Förebilden är Fidel Castros modell på Kuba. Flera vänsterpresidenter i Sydamerika är idag mycket lojala mot Chávez och hans syften, till exempel Correa i Ecuador, Funes i El Salvador, Ortega i Nicaragua och Morales i Bolivia. I Honduras såg vi hur den liberala presidenten Zelaya ändrade ideologisk inriktning och alltmer närmade sig Chávez. Då Zelaya i juni tänkte följa Chávez exempel och utlysa folkomröstning kring en ny konstitution som skulle förändra villkoren för presidentens mandatperiod blev han avsatt i en militärkupp. Månader senare är den politiska konflikten i Honduras ännu olöst. Venezuela stödde Zelayas folkomröstningsprojekt, bland annat rent praktiskt genom att sända valurnor till Honduras.

Även globalt har Chávez arbetat på att bilda allianser. Han har kallat Mugabe i Zimbabwe för ”sin bror” och han har träffat eller besökt såväl Lukasjenko (Vitryssland), Ahmadinejad (Iran), Kim Jong-Il (Nordkorea) och Khadaffi (Libyen). Relationerna till USA var under Bush-tiden djupfrysta. Chávez uttalande att Bush är djävulen själv bekräftar det. President Obama i USA har utlovat en ny era i relationerna till Latinamerika. I någon mening kan en kursändring i den nordamerikanska politiken skönjas. Obama och Chávez har fotograferats då de med hjärtliga leenden skakar hand och den starkt laddade Kubapolitiken har luckrats upp något. USA har släppt på vissa restriktioner för att Amerikakubaner som vill ska kunna hälsa på släktingar på Kuba och Obama har sagt sig villig att diskutera alltifrån ekonomi till mänskliga rättigheter och demokratiska reformer med den kubanska regeringen.

Landets politik har blivit alltmer extrem. Privata företag inom byggbranschen, olje- och energiproduktion förstatligas systematiskt liksom konfiskering av jordbruksmark. Bara under 2009 har regeringen beslagtagit 600 gårdar. Totalt har man tagit över 2 miljoner hektar av bönders privata mark som nu kallas för statens reserver.

I augusti 2009 antogs en ny utbildningslag. Det är utbildningsdepartementet som arbetat fram den tillsammans med rådgivare från Kuba. Resultatet är en lag med starka likheter med kubansk lagstiftning. På ett dygn blev den antagen av nationalförsamlingen, trots att den strider mot den venezuelanska konstitutionen på ett antal punkter. Lagen ska gälla från första klass upp till universitetsnivå. Exempel på vad lagen innehåller: den tvingar lärare att sprida socialism och förbjuder undervisning i alla andra ideologier, undervisning i katolicism blir förbjuden (80 procent av befolkningen bekänner sig till katolska kyrkan), lärare ska utses av staten – ett sätt att i praktiken omöjliggöra privat undervisning. Universitet tillåts inte längre vara oberoende, lagen tvingar till lagstiftning på alla områden som rör politik och ideologi vilket i praktiken kommer innebära slutet för många vetenskapsdiscipliner vid universitetet. Politiskt utsedda representanter ska övervaka skolor och universitet och den som inte följer lagen ska få påföljder. Lärare som inte aktivt förespråkar socialismen blir avstängda från sitt arbete i 10 år. Vad och var man ska studera på universitetet regleras uppifrån. När ungdomar avslutat sina studier tvingas de arbeta i Venezuela och får inte lämna landet. Lagen omfattar även media. Lagen om mediebrott, som tidigare inte antogs tack vare internationella protester, har nu lagts in i denna utbildningslag. På så sätt har man lagfäst restriktioner för pressfrihet och information, vilket kommer att leda till självcensur.

Flera andra anmärkningsvärda lagar antogs i augusti 2009. En är lagen om *tierras urbanas* – ungefär ”markområden i städer”. Den innebär att staten beslutar om hur mark ska användas och kan ockupera egendom och mark i eget intresse. Även en ny vallag har antagits. Den ändrar gränserna för valdistrikt och eliminerar proportionell representation av minoritetspartier. Som en konsekvens kan Chávez parti få 80 procent av parlamentsplatserna även om det – som idag är fallet – bara har ett 45-procentigt stöd.

Lagen kommer året innan ett nytt parlamentsval!

Fotnoter:

- 1) G2 är den kubanska underrättelsetjänsten.
- 2) ALBA; se fotnot 5 sidan 31.
- 3) Landets ambassadör till FN idag är Jorge Valero (sedan juli 2008). Även Valero står nära Chávez och har bland annat sagt att USA står för folkmord och bryter mot de mänskliga rättigheterna genom sitt embargo mot Kuba, samt har anklagat den colombianska regeringen för statsterrorism och folkmord för sitt agerande gentemot vänstergerrillan och terrororganisationen FARC.
- 4) <http://uncb.blogspot.com>.

Latinamerika

En brokig bild som inger både oro och hopp

Latinamerikas demokratiska utveckling har varit skakig och genom åren har den bromsats av inbördeskrig, kupper och diktatorer. Politiska system och institutioner har haft svårt att få fäste och stabiliseras. Regeringar har kommit och gått, och deras ideologiska inriktning har ofta pendlat mellan det vänsterextrema till långt ut på högerkanten. Enskilda människors liv har påverkats på dramatiska sätt, och de politiska och socioekonomiska förutsättningarna har blivit lidande. Viktiga demokratiska grundvalar som äganderätt, yttrandefrihet och rättssäkerhet måste vara garanterade för att frihet, mångfald och jämlikhet ska vara värda namnet och för att samhällen ska kunna utvecklas. Intervjuerna i denna bok bekräftar att strukturerna fortfarande är sköra på många håll. Lourdes Flores beskriver situationen i Peru som att människor har svårt att finna ro och harmoni i demokratin, att man alltid är på sin vakt.

Utan demokrati består fattigdomen

I många länder har viktiga resurser i form av kompetens och stora värdefulla naturtillgångar inte kunnat utnyttjas som de borde, på grund av outvecklade eller bristfälliga demokratiska institutioner, otillräcklig infrastruktur, protektionism och inte sällan korruption. Resultatet blir att tillväxten stannar av och det socioekonomiska gapet kvarstår då de stora grupperna aldrig får en chans att komma ur sin fattigdom och bygga upp något eget.

Med stora delar av befolkningen som lever under fattigdomsstrecket, har många politiker lockats att föra en populistisk retorik, för att fiska röster från de många som bara önskar få det bättre, att bryta sitt utanförskap. Ett valbudskap som grundar sig på social rättvisa kan räcka långt för att vinna sympatier, även om ideologi och strategi saknas eller är direkt skadliga. De många människor som saknar utbildning och de som är utblottade eller nödställda har knappast tillräckliga möjligheter att värdera de olika

kandidaterna i fria val. I de fall tidningar, radio- och tv-kanaler utsatts för censur har det naturligtvis drabbat alla delar av samhället.

Vårt ansvar i narkotikahandeln

I intervjuerna hör vi hur kampen mot illegal kokaodling, narkotikahandel, kidnappningar och organiserad brottslighet stjälar politisk uppmärksamhet och ekonomiska resurser från andra områden i stort behov av förnyelse – som utbildning och boende, men även infrastruktur och andra investeringar. De stora marknaderna för kokain finns i USA och Europa och därför har vi som lever här ett stort ansvar att göra vad vi kan för att minska efterfrågan och successivt urholka de enorma ekonomiska intressen som finns i narkotikahandel.

Stor oro för Chávez politik – inte bara i Venezuela

Som en röd tråd genom intervjuvären finns oron för Chávez politik, det ”tjugoförsta århundradets socialism”. Händelseutvecklingen i Venezuela förskräcker. Under åren då världen splittrades av det kalla kriget använde stormakterna ofta sitt inflytande för att påverka den politiska utvecklingen i de latinamerikanska länderna. Sedan Sovjetimperiets fall har även trenden av inbördeskrig och kupper i Latinamerika brutits, men många konflikter återstår, inte minst de som är relaterade till illegal kokaodling och knarkhandel.

Beskrivningarna vi fått av hur Chávez bildar allianser regionalt och globalt, hur han ger ekonomiskt och politiskt bistånd till länder som har sämre ekonomiska förutsättningar och på så sätt vinner lojalitet och sympatier – påminner inte de just om stormakternas manipulativa agerande under det kalla krigets dagar? Mindre bemedlade stater utnyttjas i eget politiskt syfte. Idag agerar Hugo Chávez på traditionellt imperialistiskt manér, liksom många latinamerikanska länder historiskt blivit hanterade själva. Han vänder sig allra mest emot det han kallar den nordamerikanska imperialismen, men tillämpar han inte sin egen erövringspolitik? Med Kuba som uttalad förebild blir han själv ikonen i sitt hemland då han genom dekret och diverse inskränkningar i yttrandefriheten och pressfriheten knyter mer och mer makt till sin egen person.

Den kortsiktiga agendan är inte svår att se: Att säkra sin egen maktposition och söka människors och andra ledares sympatier genom censur, indoktrin-

ering och stora ekonomiska bidrag både inrikes och utrikes och med största sannolikhet även till motståndsrörelser med terrorverksamhet. Så länge Venezuelas oljetillgångar fortfarande är rikliga och oljepriset håller en viss nivå kan hans generösa bidragspolitik fortsätta, och säkrar samtidigt en del av det folkliga stödet. Den dag oljereserverna sinar eller oljepriserna sjunker och denna expansiva politik blir omöjlig – hur går det då med hans popularitet och hans inflytande i regionen?

Tror Chávez verkligen på kommunism?

Det långsiktiga målet är mer oklart. Tror han verkligen på kommunismen? Varför vill han ha den modellen? De kommunistiska system världen känner till har haft vissa saker gemensamt: Maktkoncentration med stora fördelar för ledarskiktet, inskränkningar i de mänskliga rättigheterna och ett bakbundet folk – med ekonomisk stagnation och själslig svältföddhet som följd. Visserligen anser inte den kubanske ledaren själv att Kuba uppnått sitt kommunistiska mål – trots över 50 år vid makten och med den politiska oppositionen tystad – men det är tydligt att Kuba ändå är Chávez förebild.¹ Utbytet av politiska rådgivare och yrkesfolk på olika nivåer är intensivt.

Kanske är det makt och kontroll som lockar

Kanske är det då makten och kontrollen som driver denne man. Chávez är vald av folket men med alla de förändringar han drivit igenom i landets konstitution, vallagarna och inskränkningar i äganderätt och yttrandefrihet är det svårt att längre tala om Venezuela som en demokrati. Den principiella frågan väcks om hur man hanterar en demokratiskt vald regim som snurrar runt och börjar driva en odemokratisk politik. Grundlagar och konstitutioner finns till för att garantera medborgares säkerhet och rättigheter även i sådana situationer, men då presidenter på eget bevåg även förändrar konstitutionen, eller går emot den, då står folket maktlöst. Av intervjuerna framgår att ledarna i flera länder har förändrat konstitutionen för att möjliggöra återval av sittande president.

2000-talets första statskupp

Kontinentens första statskupp under 2000-talet inträffade i Honduras i juni 2009. Förhoppningsvis ska denna våldsamma och egenmäktiga väg för konfliktlösning vara ett undantag och ett passerat stadium för latinamerikanska länder. Ser man till bakgrunden och inramningen av de

problem som utlöste kuppen så är det dock på intet sätt en isolerad händelse eller en inrikespolitisk fråga för Honduras. Honduras är inte ett av de länder som denna skrift fokuserar på. Ändå kan man få insikt i problematikens utbredning då intervjuerna ger svar på många av de bakomliggande strömningarna för händelseutvecklingen där liksom i hela regionen. I Honduras såg vi hur Manuel Zelaya, en demokratiskt vald liberal president, efter sitt tillträde på olika sätt tog allt starkare intryck av Hugo Chávez och ”den radikala vänstern” och ville driva igenom en konstitutionsvidrig folkomröstning, för att möjliggöra längre ämbetsperioder för presidenten.

Tyvärr resulterade det växande folkliga missnöjet och protesterna i att presidenten avsattes under former som är omöjliga att definiera på annat sätt än som en kupp. Det är inte omöjligt att presidenten, med tanke på det växande missnöjet och hans brott mot konstitutionen, hade kunnat avsättas på demokratisk väg. Men det hade krävt lite större tålamod då det hade tagit något längre tid. Att demokrati tar tid är en gammal välkänd sanning. EU, USA och större delen av övriga världen var snabba med att fördöma kuppen. Har man en samhällssyn som grundar sig i demokratiska värden så är det naturligtvis omöjligt att stödja länder som löser sina inrikespolitiska problem på det sättet, även om syftena är aldrig så angelägna. Därför gjorde kuppen i Honduras det svårare för omvärlden att kritisera president Zelaya och hans politik än vad det hade varit annars.

Ideologiska skillnader inom vänstern

På den sydamerikanska kontinenten lever runt 450 miljoner människor. De geografiska och kulturella variationerna är stora, liksom de socioekonomiska skillnaderna inom länderna. Minoritetsgrupper av ursprungsbefolkningar finns i olika utsträckning över hela kontinenten och utgör totalt 7–8 procent av befolkningen.

Alfredo Kellers uppdelning av de ideologiska inriktningarna tycks trots alla variationer inom kontinenten vara användbar för att förstå många skeenden i Latinamerika: ”den radikala socialismen”, i kontrast till den ”demokratiska vänstern” och ”de konservativa”. Man kan urskilja en axel av radikala bestående av Kuba, Venezuela, Bolivia, Ecuador, Nicaragua och delvis El Salvador, Honduras och Paraguay. Dessa inskränker stegvis sitt eget folks frihet, arbetar aktivt emot global frihandel, och genomför nationaliseringar och förstatliganden bland annat genom ren konfiskering.

Den demokratiska vänstern, exempelvis i Brasilien och Chile, ser nödvändigheten av en marknadsekonomi som är öppen mot omvärlden för att kunna utveckla sina länder, och de försvarar sina och andra länders demokratiska institutioner. Ett exempel på detta är ett uttalande från Chiles senat, formulerat bara något dygn efter att Venezuela i augusti 2009 drivit igenom lagen som begränsar medias frihet och som ledde till 34 radiokanalers omedelbara stängning. I mycket starka ordalag fördömde den chilenska senaten tilltaget och påpekade att lagen innebär ett brott mot de mänskliga rättigheterna, vilka även Venezuela undertecknat – både genom FN:s deklaration och genom den amerikanska konventionen. Av den anledningen är det också andra länders rätt och skyldighet att fördöma, menade senaten och tillade att man är mycket oroad över utvecklingen i Venezuela.

De konservativa, slutligen, sitter vid makten i ett fåtal latinamerikanska länder idag. Colombia och Mexiko är de största och med störst inflytande. Mexiko har sina interna problem. Deras krafttag mot narkotikakarteller har lett till ett veritabelt inbördeskrig, med mycket våldsamma och blodiga uppgörelser. Colombias situation präglas också av narkotikahandeln och gerillaverksamheten men påverkas även i hög grad av det som sker i grannländerna, i synnerhet i Venezuela. De diplomatiska förbindelserna mellan de båda länderna frös i samband med att man funnit venezuelanska vapen hos FARC-gerillan.

Splittrad opposition banar väg för chavism

Genomgående för de länder som präglas av chavismen gäller att oppositionen är splittrad och har svårigheter att enas. Att det demokratiska motståndet mobiliseras och förmår organisera sig blir centralt för den framtida utvecklingen. Idag klarar den politiska oppositionen inte att fånga upp folkets missnöje på grund av den inbördes fragmenteringen och framstår då inte heller som ett realistiskt och trovärdigt regeringsalternativ. Det gäller den demokratiska vänstern och de konservativa var för sig, men de skulle även kunna göra gemensam sak då det handlar om att försvara demokratin.

Politiska partier behövs men ett annat problem är att de idag dessutom ofta är mer av politiska rörelser i Latinamerika. Att det är så spelar den radikala vänstern i händerna. Om man som ledare vill säkra sin plats vid makten är det mycket praktiskt att det finns politiska rörelser istället för partier. En rörelse är inte legitimerad på samma sätt och har inte samma auktoritet och

plattform att debattera och uttrycka sina åsikter som ett politiskt parti. Det blir ytterligare ett sätt att försvaga institutioner och partier och därmed den demokratiska grunden.

Kanske har kritik mot Chávez övergrepp än större effekt då socialdemokrater höjer sin röst. Då bekräftas, inför Venezuela och inför övriga världen, att Chávez inte kan räknas till de demokratiska socialisterna med sina grova brott mot befolkningen. Hans spelregler är inte internationellt accepterade.

Hur är då relationerna med omvärlden?

I det europeiska samarbetet domineras förbindelserna med Latinamerika av Portugal och Spanien. De språkliga och kulturella gemensamma banden har underlättat investeringar och samarbete. Fortfarande är dock EU:s utbyte med Latinamerika på en nivå som kan fördjupas betydligt. Ingen av de intervjuade ger Europa någon stor uppmärksamhet, men flera nämner vikten av frihandelsavtal, vilket är ett område där EU har gjort en hel del för ömsesidigt utbyte och kan göra mer. Även om vi i Sverige är engagerade i hela världen, inte minst genom våra styrkor i Afghanistan, har vi länge haft allra störst fokus på östra Europa. Utvecklingen i Ryssland, Baltikum, de övriga forna Sovjetstaterna och Balkan upptar mycket av vår tid. Vi studerar och analyserar extremist rörelser i dessa områden, vilket i och för sig naturligtvis är rätt och riktigt. Men vi får inte glömma att uppmärksamma de vindar som blåser över den stora kontinenten i väster.

Latinamerikaner i USA stärker sin ställning

Relationerna till USA har historiskt sett varit mer stormiga, och som vi konstaterat så har lojaliteten mellan USA och latinamerikanska länder varierat beroende på världspolitikens status. Vid Barack Obamas tillträde lovade han att prioritera relationerna med Latinamerika. Det återstår att se om det blir så, men det ömsesidiga handelsutbytet är viktigt och redan finns flera olika frihandelsavtal. Under våren 2009 träffades Obama och Chávez och USA lättade även på reglerna som rör amerikanska exilkubaners möjligheter att besöka sina släktingar på Kuba. Latinamerika får också en allt viktigare inrikespolitisk dimension i USA. Dels den stora gruppen kubaner i framför allt Florida, dels den växande gruppen invandrade från i synnerhet Centralamerika.

Flera av de intervjuade nämner fenomenet med människor som flyttar till i första hand USA för att arbeta och sänder betydande summor av de intjänade pengarna till sina familjer i hemlandet. I början av augusti 2009 inträffade en annan händelse som anses betydelsefull för USA:s latinamerikaner: Landets högsta domstol fick sin första ledamot med latinamerikansk bakgrund, Sonia Sotomayor. Demokrater och republikaner är båda angelägna om att vinna latinorösterna, en grupp som blir alltmer attraktiv att räkna in bland sina väljare. Genom Sotomayors plats i HD stärker denna grupp sin ställning i det nordamerikanska samhället. Det finns anledning att tro att ju starkare denna grupp blir, desto större blir också pressen på en aktiv och engagerad utrikespolitik gentemot Latinamerika.

Hur kan vi stödja de demokratiska krafterna i Latinamerika?

Åtstår då för Sverige, EU, USA och övriga världen att ta ställning till hur vi bäst stöder de demokratiska krafterna i Latinamerika. Att det utländska stödet är efterfrågat på många håll, både ekonomiskt, demokratiskt och genom frihandelsavtal, framkommer i intervjuerna. Till stor del handlar det om att uppmärksamma vad som faktiskt håller på att ske och att snabbt och tydligt fördöma till exempel inskränkningar i yttrandefrihet och vallagar som leder till manipulerade valresultat. Men det handlar också om att hjälpa en fragmentiserad och svag opposition att enas och organisera sig. I länder utan demokratisk historia är det inte självklart hur man bygger upp ett parti, värvar och organiserar medlemmar, lägger upp en valkampanj och formulerar budskap. För allt detta krävs stöd.

En stark demokratisk opposition hindrar såväl vänster- som högerextremisters framfart eftersom folkets missnöje då formuleras och kanaliseras. Vilket innebär att utrymmet för missnöjespartier med extremistyttringar försvinner. I dagsläget finns bara mycket små grupper av högerextrema partier i Latinamerika. Om den radikala, odemokratiska vänstern ostört får fortsätta på den inslagna vägen, är risken överhängande att även den extrema högern får fotfäste. Den ideologiska pendeln slår då kanske än en gång från ena polen till den andra. En ensidig samhällsdebatt som egentligen behöver breddas och växa skulle vulgariseras ytterligare. Det skulle definitivt inte gynna redan utsatta folk.

Det är vår skyldighet att hjälpa

Vi som lever i demokratiska samhällen har en skyldighet att hjälpa de människor som inte fått chansen att själva avlägga sin röst i ett val, och alla de som gått till val och röstat för det de tror på, men sedan blir berövade sin frihet när grundläggande rättigheter försvinner. I samhällen med tidigare diktaturer och inbördeskrig behöver vi också acceptera att alla har en historia. Många människor har själva tidigare tagit ställning, deltagit, eller har anhöriga och vänner som haft anknytning till odemokratiska regimer. Vi måste ta ställning till det. Antingen säger vi att eftersom de tidigare har agerat på ett odemokratiskt vis kan vi inte acceptera dem och därmed kan de inte räkna med något stöd idag. Eller så kan vi välja att hjälpa dem som själva tänkt om och bestämt sig för att deras partier ska demokratiseras. Vi kan berätta om våra egna erfarenheter av att organisera oss, lösa problem och stå på en gemensam värdegrund. Vi kan välja att ta tillvara den vilja som finns att förnya, förändra, förbättra och gå framåt.

Personkult ger en person en osund särställning

En del av en stabil grund för partiväsendet skapas av värderingar, en tydlig ideologisk kompass. Det ligger en fara i en alltför stark personkult kring en ledare. Man sätter sin hela tilltro till en speciell person, partiledare eller president. Personkulten ger en person en osund särställning och ett parti och dess medlemmar blir stabilare av att enas kring en ideologi och värderingar och inte kring en person med hjältestatus. Självklart är en stark ledare en tillgång för ett parti och ett land. Men det som binder samman ett partis medlemmar bör vara de gemensamma värderingarna. Att tillsammans analysera och diskutera olika filosofiska, moraliska, etiska spörsmål som grundar sig på människosyn och vår syn på hur samhället bäst organiseras.

Många av de intervjuade nämner också vikten av fungerande och stabila demokratiska institutioner som kan garantera rättssäkerheten. En jämförelse mellan latinamerikanska samhällen och det svenska är intressant i detta avseende. Stabila institutioner och rättssäkerhet är något vi nästan tar för givet i vårt land. I Sverige önskar vi ibland att frivilligorganisationer och det civila samhället kunde ta ett ännu större ansvar och stå för en större del av den sociala ekonomin. I latinamerikanska länder är det ofta tvärtom. Då staterna inte förmår att ta sitt ansvar och fullgöra sina åtaganden så som de borde tar olika intresseorganisationer över olika delar av samhällets organisation. Ett

fenomen som i grunden är positivt, det vill säga att samhället organiserar sig ”underifrån”, riskerar att gå över styr när det handlar om att staten inte har grepp om sin egen verksamhet.

I länder med svaga institutioner får frivilligorganisationer större inflytande, vilket kan leda till att exempelvis internationella företag vänder sig till en organisation då regeringarna inte kan lösa deras problem. En struktur parallell till statens byggs upp. Organisationerna kan ofta uppfatta sina intressen som motsatta till staten. En tydlig uppdelning mellan ansvar, rättigheter, skyldigheter och befogenheter är centralt i ett rättssamhälle, och nödvändigt för att kunna utkräva ansvar. Staten behöver vara stark och pålitlig i det den gör, då kommer också alla fördelar med att den är begränsad i storlek. Frivilligorganisationer är en fundamental del av ett levande civilt samhälle och många utträttar storverk där staten sviker eller på områden som inte alls ska ha offentlig inblandning.

Stigande intresse för Latinamerika

En utblick över den latinamerikanska kontinenten visar en brokig bild. Det finns orosmoln såväl som hoppningivande tecken. Mycket håller på att hända och vi bör följa utvecklingen noga. Troligen kommer intresset för Latinamerika att stiga inom Europa och i övriga världen då finanskrisen avklingar och internationell politik åter kan börja diskuteras i ett bredare perspektiv. Den transatlantiska länken mellan Europa och Amerika behöver breddas till ett större fokus mot Latinamerika. Våra världsdelar har många gemensamma intressen. Listan blir lång och många är både angelägna och brådskande. Några av dessa som blivit tydliga i intervjuerna är behovet av att fördjupa och bredda frihandel, bekämpa fattigdom och arbeta för jämlika villkor i samhället. Att stärka staters demokratiska institutioner och respekten för mänskliga rättigheter, bekämpa den organiserade brottsligheten och narkotikahandeln, klimatförändringarna och en långsiktig energipolitik, samt hur vi hanterar konsekvenserna av den ekonomiska krisen och förnyelse av globala internationella organisationer är andra centrala frågor.

Fotnot:

1) ”Ibland verkar det som om vi äter upp socialismen innan vi har skapat den och försöker att spendera som om vi redan hade uppnått kommunismen.” Raúl Castro i Havannas nationalförsamling i januari eller februari 2009. Källa: Dagens Nyheter, 14 februari 2009.

Länkar, dagstidningar

Colombia

www.eltiempo.com

www.elespectador.com

El Salvador

www.elsalvador.com

www.laprensagrafica.com

Nicaragua

www.laprensa.com.ni

www.elnuevodiario.com.ni

Peru

www.elcomercio.com

www.larepublica.pe

Venezuela

www.el-nacional.com

www.elsiglo.com.ve

Författaren till denna bok

Linda Bergman är fil.
mag. i statsvetenskap.

Hon har tidigare arbetat i
Europaparlamentet samt
som politisk analytiker vid
Centro de Investigación
y Estudios Estratégicos,
Buenos Aires.

Linda Bergman är numera
ledamot av regionfullmäk-
tigue, Västra Götaland samt
tjänsteman hos moderater-
na i Göteborgs kommun-
styrelse. Hon är rådgivare
till Jarl Hjalmarson Stif-
telsen i Latinamerika-
frågor.

RÖD TORNADO

Genom möten med fem personer, från fem länder, som var och en svarar på ett antal frågor rörande sitt eget lands och regionens utveckling, växer det i denna bok fram en bild av hur en röd tornado sveper över Latinamerika – Hugo Chávez sprider socialism i sin egen

tappning. Samtidigt tonar en brokig bild fram, som inger både oro och hopp. ”Det är anmärkningsvärt hur ett antal ganska öppna frågor leder dessa personer fram till så likartade slutsatser”, kommenterar författaren Linda Bergman.

JARL HJALMARSON STIFTELSEN

Jarl Hjalmarson Stiftelsen grundades 1994 för att bidra till den frigörelsekamp som inleddes när Berlinmuren föll vid slutet av 1980-talet. Målet för stiftelsens verksamhet är att stödja den globala

utvecklingen mot frihet, demokrati och marknadsekonomi samt att främja Europas integration för fred och samarbete. Detta sker genom rådgivning, upplysning och utbildning av politiska partier och organisationer.

Jarl Hjalmarson Stiftelsen

Box 2080
103 12 Stockholm

Tel: 08-676 80 00
Fax: 08-676 80 86

www.hjalmarsonstiftelsen.se